

МИРТЕМИР

ЁДГОРЛИК

*Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент — 1978*

Уз2
М 57

Миртемир.

Едгорлик: [Шеърлар /Кириш сўзи Зулфияники].—
Т.; Адабиёт ва санъат нашриёти, 1978С.— 144 б.

Чиқиш маълумотларида авт.:
Миртемир (Турсунов).

«Едгорлик» — Ўзбекистон халқ шоири Миртемир ўз қўли билан тартиб берган сўнгги шеър китоби,
Ўтган умрга назар, юрак билан ёлғиз суҳбат, олис бола-лик, бугунги Тошкент, Фарғонага учган хаёл,.. тўпламдаги шеърлар шулар ҳақида.

Миртемир. На память... Стихи.

Уз2

М $\frac{70403-248}{352(06)-78}$ Р—78

ТИРИК ШЕЪРИЯТ

Бу — ўзбек совет адабиётининг атоқли намояндаларидан бири Ўзбекистон халқ шоири Миртемир ўз қўли билан тартиб берган энг сўнгги шеър тўплами... Шоир бу янги, унинг кейинги чоғларда ёзган шеърларидан жамланган китобини «Ёдгорлик» деб атамоқни орзу қилганди. Бу чиндан ҳам, шарафли умрдан, олижаноб шеърятдан, меҳнат, машаққат, шижоат, ижодий изланишлар, ёрқин, етук, жарангдор сўз учун курашлардан ёдгорлик, албатта.

Қанчалар жарангдор ва гўзал сўз шоир дегани. Ва бу сўз, бу эзгу ном қанчалар ярашади Миртемирга! Мағрурлик ва ўктамлик бонг таратиб тургандай бўлади бу сўздан. Бинобарин, ўктамлик, мағрурлик қанчалар ярашади устоз Миртемирга! Булар унинг табиатида, унинг қуйма, ярқироқ, айни чоқда беҳад содда сўзида, майин ва айни замонда чўнг хатти-ҳаракатида мужассам эди.

Миртемир чинакам ўктам инсон эди. Мен энг маъюс онларида ҳам Миртемир шу ўктамликни йўқотмаганлигини кўрганман. Таъбир жоиз бўлса, унинг қаламини ҳам ўктамлик бошқарар, шоирона туйғу-кечинмаларини юксак бир даражада тутар эди.

Миртемирнинг қўшиқлари ҳақида сўзлаганда ҳам унинг инсоний ва санъаткорлик қиёфасини белгилаган шу хусусият, шу фазилатдан келиб чиқиб сўзламоқ лозим.

Ҳа, дарҳақиқат, Миртемир қўшиқлари — чўнг қўшиқлар! Наздимда ҳатто шеърятнинг энг дилбари, латифи қўшиқ ҳақида гап борганда ҳам агар у Миртемирга дахлдор бўлса, бу таъриф ҳеч кимни ҳайратга солмаса керак.

Зотан, Миртемирнинг ўзи аслан чўнгликдан — юксак Қоратоғнинг яғринидан отилиб чиқиб, тошқинли дарёларнинг бешик-бешик тўлқинлари устида одимлаб ҳаётга киргандай. Унинг қоядай қуйма шеърлари яхлит

Хизмат тақозоси билан Миртемир оғанинг китобини, кўпроқ таржималарини таҳрир қилишга тўғри келган менга.

Уруш йиллари «Уч» шеърлар тўпламини нашрга тайёрладик. Ватанни, халқни нечоғлик севганидан нуқул юракнинг фарёди, ғазаби, бонги, қаҳру ўчидан иборат бу китобни не даражада таҳрир қилганим ёдимда йўқ. Лекин машҳур қорақалпоқ эпоси «Қирқ қиз», кейин Пушкин, Шчипачевдан қилинган таржималар устидаги муҳаррирлик, катта шоир, зўр таржимон билан ишлаш — мен учун асар аслига ҳурматдан, маҳоратдан бир сабоқ бўлган эди. Миртемир оғанинг кам кишиларга мурассар бўладиган камёб фазилатлари ҳақида гапираётirman. Ҳар сафар редакцияга шеър келтирганида: «Қоралаган эдим, назарингиздан ўтказинг! Кейин ишлаб бераман», — дер эди. Бу шеърлар аксари қуйма мазмунга тифиз, ёрқин ғоясига муносиб янги шаклда ҳароратланиб, жилваланиб турадиган пухта шеърлар бўлади. Бу шеърлар табиат манзарасидан баҳс этса, шоирнинг хиёл дағал, лекин мағзи тўқ халқ ҳикматли сўзлари билан тасвирланган, табиатнинг сеҳрли ранглари жилоланиб турган парчалар бўлади. Ҳар бир сўз қуюқ овозга тўлиб жаранглайди — бу ҳеч кимга ўхшамаган, танти, шоир ўмровли Қоратоғ ўғлини Миртемирнинг санъати эканини ҳамма дарров билади.

Ўзбек совет адабиётини катта майдонга олиб чиққан ва уни ривожлантириш йўлида хизмат қилганлар оз бўлмади бахтимизга. Шуларнинг бирларидан кейин, бошқаларидан олдин юриб, қилган хизмати салмоқдор Миртемир оғанинг. Неча ўн йиллар мобайнида ҳақиқий заҳматкашлик билан ёзган асарлари — шоирнинг қоғозга тўкилган қалб сўзи маҳорат тевасида халқ ичига кириб шеърят шинавандалари дилига сингиб кетади. «Мен бир шеър ёздимми, қайта унинг устида ишламайман», деб мақтанувчи шоирлар бор. Лекин Миртемир фарзандини ҳар учратганда, сочини ёки ёқасини тўғри-

лаб қўядиган, елкасига ногаҳоний қўнган мезонни ардоқлигина олиб ташлаб: бор, ишинг билан шуғуллан, дейдиган оталарга ўхшарди. Унинг халқ ичида хизматда юрган китоблари кўп, самимият ва теран туйғулар, маҳорат ва меҳнат йўғрилмаси уларнинг ҳар бири.

Мен шоирнинг илк сочмаларини қандай севсам, латиф, дилбар лирик шеърларини, қўшиқларини шунча севаман. «Пойтахт» китобини улуғлайман. Ватап, партия, Ленин ҳақидаги «Янги шеърлар», «Излаганим», «Тоғдай таянчим» сингари салмоқли китобларини, ҳароратли юрак қўшиқларини завқ ва тасанно билан ўқийман.

«Қорақалпоқ дафтари», «Сурат» сингари асарлари ёзилибоқ, қўлма-қўл бўлиб кетди. Қорақалпоғистон бизнинг ёнимизга яқин бўлиб келди яна ҳам. «Сурат» лирик қиссаси севги ва ҳижрондай абадий туйғуларга ўқилган мадҳия ва марсиядай ўзбек поэзиямизда воқеа бўлган қисса каби шуҳрат топди.

Катта тўлқин катта денгизда бўлади. «Ленин жилмайиши» китоби катта ҳаёт ва ижод йўлини ўтган чўнг шоирнинг катта, энг муҳим қўшиғи бўлиб янгради бизнинг дилларимизда. Меҳнаткашларнинг буюк доҳийси ҳақидаги бу шеърлар чинакам қайноқ муҳаббат, самимий миннатдорлик ва жўшқин илҳом маҳсули бўлиб кирди адабиётимиз хазинасига.

Миртемир таржимон шоир сифатида ҳам улкан мерос қолдирди. Унинг Пушкин, Руставели, Некрасовдан қилган таржималари шеърятимизда воқеа бўлиб қолди.

Миртемир шеърятнинг қаттиққўл, талабчан, меҳри дарё боғбонларидан бири эди. Неча тоза ниҳолларни ўстирди. Қўлига қалам, умидини чироқ тутиб адабиёт майдонига кирган неча ниҳолларимизнинг ана шу ҳасос, сахий, танти устоз билан ифтихор қилишини биламан.

Миртемир ижодиёти совет шеърятининг энг яхши

хусусиятларини ўзига сингдирган ва ҳаммадан ҳам муҳими, ўзида мужассамлаштирган, десам хато қилмаган бўлман. Зотан, у доимо катта ижтимоий, поэтик мавзуларни кўтариб чиқди, янги замон кишининг ички кечинмаларини жуда чуқур очди ва шеър ёзганда доимо ўз бўйнида улуғ бир диёрнинг қарзини ҳис қилиб, теран англаб ёзди. Шунинг учун ҳам, унинг қўшиқлари дўстлик, қардошлик, тинчлик, фаровонлик ғояларини тўлиб-тошиб тараннум қилди.

Миртемир эл-юртнинг юрагида эъзозли, партия алқаган, халқимиз ардоқлаган шоир.

Унинг ҳар бир сатрида халқ бахтидан чексиз қувонч бўртиб туради. Унинг қўшиқлари шодиёна деб аталиши бежиз эмас. Миртемир шеърини ёшлик, яратил, меҳнат завқларидан тўқислик топган, файзли бўлган шеърини каби замондошлар қалбидан жуда чуқур ўрин олгандир.

Ҳеч шубҳа йўқки, Миртемирнинг энг яхши шуъладор асарлари коммунизм ишига, коммунистик дунё қурувчиларининг маънавий қиёфаларини тарбиялашга хизмат қилажак.

Мен 1971 йилнинг ёзида шоирни Республика тақдирлаган юксак унвон билан қутлаб шу сўзларни айтган эдим:

«Келаверинг, йиллар, қўшиқлар! Ҳали шоир қонларида ёшлик шовқини, илҳом тўлқини, илк йиллардаги учқунларнинг гулхани ҳамма вақтдагидан ҳам баланд авжда. Заҳматкаш зако камолотнинг энг ёрқин чўққисиди.

Партия ва давлатимиз заршунос, дилшунос халқ дилидагини ифода этиб Сизни юксак унвон билан шуҳратлади камолот ёшингизда. Буюрсин Ўзбекистон халқ шоири деган унвон. Бу Сизга жуда ярашади, олис, ёрқин, чўнг қўшиқлар уфқига чорлайди.

Ҳа, юзга ҳали йўл жуда олис, севиқли ва муҳтарам шоиримиз Миртемир оға, бу йўлни ҳам худди ана

шу суръатда, ана шу қудратда, ана шу санъатда меҳнат билан чўнг қўшиқлар ярата-ярата ўтмоқ сизга жуда ярашади».

Мен бу сўзларни бугун Миртемирнинг энг сўнгги ўзи дасталаган китоб қўлёмасини варақлаб ўтириб яна такрорлагим келди. Зотан, бу сўзларни назаримда абадий тирик шеъриятга қарата айтаётгандай бўлдим. Ҳа, Миртемир шеъриятига олис, баланд уфқлар ва чўнг умр беҳад ярашади!

ЗУЛФИЯ

СҮНГГИ САТРИМ ҲАМ..

*Юрагимни севги чертган илк оқишом
Илк сатрим тушгандир қоғоз бетига
Кексалик ҳам секин тўлдирмоқда жом,
Хаёл учар чексиз олам четига.*

*Майли, шу жомни ҳам ичай паймона,
Кексалик гаштини сурай то бекам.
Шеърларимда жилва қилсин замона,
Юртим мадҳи бўлсин сўнги сатрим ҳам...*

ГОҶИ...

Гоҳи кимдир қўққус чертади эшик,
Чертмайди, дарғазаб тақиллатади
Кўзимга кўринур тобут ва бешик,
Ажал шундоқ лақиллатади...

Эсимга тушади оқсоч Туркистон,
Подонлик, сарсонлик, гўллик, сўқурлик.
Бўюнтуриқ, жувоз, ташналик, ёвғон,
Култепа, ютоқ жар, қора чуқурлик,
Қинғир кўчалару, қора йўл, бекат,
Бўзагар, маст сурон, ёқалашганлар.
Ёмғирсиз йил келиб, кўкармай кўкат,
Маҳалла-маҳалла сув талашганлар...

Эсимга тушади гўдаклик замон,
Ут ўриб, даладан ҳориб келганим.
Ҳали оловнафас ва сўлқилдоқ нон,
Совуқ сувга ташлаб еганим.

Онам жилмайганча ўчоқ бошида
Ҳалим гўжа сузар заранг товоққа.
Гўжа ғарибларнинг тансиқ оши-да,
Ошаб туриб, қарайман боққа.

Кўшни чол боғига сув ўтар биздан,
Ундан сўнг таралур улкан қишлоққа.
Хаёлим айрилмас шу боғбон қиздан,
Қайдан илашибман шу қўғурчоққа.

Тегажоқ, сочлари ҳали жамалак,
Қалами кўйлаги қандоқ ярашар.
Гўёки эгнида парча камалак,
Ўзи ҳам ё саккиз ёки ўн яшар.
Тенгдошларим бари шу қизга хуштор,
Эшикдан чиқса, бас, уймалашарди.
Мен девордан кўриб, тарқарди хумор,
Жонимда билмайман нима яшарди.
Ё рамазон айтиб, қайтардик санқиб,
Биров хуш кўради, ўзгаси нохуш.
Пода қайтар оқшом сут иси анқиб,
Ҳозир бари гўё ёруғ туш.
Тунов кун қишлоққа борганда кўрдим,
Жилмаярди жуфт кўз жимиб-жовдираб.
Ўша, ўша эди — ҳайратда турдим,
Не дейишим билмай довдираб.
Ўша жажжи сулув — ўша боғбон қиз,
Сизга айтайинми — не сир бўлибди:
Ўша жайрондай шўх, ўша жонон қиз
Талай неваралик кампир бўлибди.
Неварам саккиз деб мақтандим мен ҳам,
Худо умр берсин, деди у бийрон.
Анча кулишдик, ҳа, кўзимизда нам,
Умр ўтаркан гўё қўнимсиз карвон.
...Сой бўйига бошлар гўдаклик такрор,
Сой бўйи боғу роғ, гўё поёнсиз
Боғбони ўша-да, ўша шўх дилдор,
Меҳнатидан рози, ҳаёт армонсиз.
Кўм-кўк боғ қўйнида яшнаб, ярқираб,
Кўчалари ўқдек қишлоқ кўринур.
Тентак сойда сув мўл, оқар шарқираб,
Кул тепадан (тавба!) кўз очмиш булоқ,
Катта йўлда тинмас машина ғиз-ғиз,
Мақтаб ҳовлисида жарангдор қўшиқ,
Кўнгли тоғ, вақти чоғ ўша боғбон қиз,
Югурик замон бу — доим ёр қўшиқ.

Қоврилиб ётманг, дер, тор ҳовлингизда,
Ёз ойлари қолинг, боғ ҳам пешкаш,
Ҳикмат мўл мевада, шу оқ қимизда.
Кўнглимда ўчгандай талай оғриқ, ғаш.
...Гоҳи қўққус кимдир чертади эшик,
Чертмайди, дарғазаб тақиллатади
Кўз ўнгимдан ўтар тобут ва бешик,
Ажал шундоқ, лақиллатади.
Эсимга тушади азиз қишлоқ ҳам..

БУ ЙЎЛДАН...

Бу йўлдан ҳар замон ўтганинг маҳал,
Бир жилмайиб қўйгин, савоб бўлади.
Қия қараб ўтсанг нетар лоақал,
Ноинсоф, токай дил кабоб бўлади.

Сўнгсиз хаёллару, не-не ёруғ туш,
У орзулар токай сароб бўлади!
Ўтмагин бепарво, ўтмагин хомуш,
Шу ўзи тапатак менбоп бўлади...

1977

ТОШКЕНТ ТАРОНАЛАРИДАН..

Эй, пешона боғлиқ, қўли қадоқлик,
Эй, суюкли пойтахт — оқсоқол шаҳар.
Заҳматкаш юртимга ўта ардоқли,
Шавкатлик, давлатлик, безавол шаҳар;
Қайтиб келмас асло ғўрлик, тарқоқлик,
Инқилоб фарзанди, мард, ҳалол шаҳар;
Энг суйган қўшиғи дўстлик-иноқлик,
Денгиздек нур тошқин, баркамол шаҳар;
Пахтакор ўзбекнинг ўзак қалъаси,
Эрк юрти, бахт юрти — Шарқ машъаласи.

Бир кез санашмасди сени ҳатто энг,
Нечоғлик қадринг зўр, нақадар суюк,
Ун тўрт пойтахтга бугун бўйинг тенг,
Менсимаса майли кўзларки куюк.
Қардошларга очиқ қучоқларинг кенг,
Дўст бахти — бахтингдан бебаҳо, буюк.
Улка сиймосида гўё ёрқин менг¹,
Ўзбек кўтаролган юк ўзи бу — юк...
Тарих тўлқинида оқсак, бўйласак,
Ғурур чулғаб олур сени ўйласак...

Эсда-ку ер қаъри қалдираган кун,
Ҳам ошдинг, ҳам тушдинг симоб сингари.
Оний бир офатдан қалтираган кун,
Нажот олисдайдди сароб сингари...
Етиб келган эди Ильичнинг ўзи,
Етиб келди кейин ўн тўрт оғайни.

---

¹ М е н г — хол.

Далда бўлган эди жўмард дўст сўзи,
На фақат дўст! Йўқ, йўқ жигар-ку айни...
Хатардан илон ҳам ташлаганда пўст.
Жон аямас шундоқ жигар қалин дўст...

Қайда ботқоқ йўллар, қинғир кўчалар,
Пастак том, бостирма — шўр, зах, лойтувоқ,
Омонат тимлару бадбўй мўрчалар
Чекинмоқда бир-бир кўлмак, лой шувоқ.
Мовий кўкка ўрлар не-не кошона,
Оқ мрамар, кўк мрамар — ярашуқ сарпо.
Донғил ва хаёлий томошахона,
Барчаси қардошлик азмидан барпо...
Сир эмас, хароба сурилаётгани,
Соат сайин созроқ қурилаётгани...

Бобо кент — кун сайин ёшдан-ёш кентсан,
Довруғинг жаҳонда порлоқ зиёдек.
Ҳамиша тўлғунсан, чошдан-чош кентсан,
Элларга азизсан меҳригиёҳдек.
Оламга таниғлиқ ажиб тош кентсан,
Губоринг кўзларга нақ тўтиёдек.
Не-не янги кентга ўзинг бош кентсан,
Урнаксан, сахийсан, мўлсан дарёдек...
Қутлуғ замонда эй қутлуғ даргоҳ,
Ўзи қулар кимки сенга қазса чоҳ...

Етмиш элга тансиқ не-не корхона,
Ет суқи кирмасин — кўз ҳам қизғанчиқ...
Меҳнатни қадрлар одил замона,
Ишчи бу оламга (ҳақ сўз!) суянчиқ...
Ҳар қадами шараф, азмкор, мардона,
Ортда қолди ботқоқ, тойғоқ, сирғанчиқ.
Дунёда пойтахт бор алп ва ягона,
Шаштидан шум қалбга санчилур санчиқ...
Ягона пойтахтга ўғиллик қарзинг,
Яғриндор тоғ ўмров, норғулдек тарзинг...

Сенда илму ҳунар, фан саройлари,
Не сир, не тилсимот сендан эмас чет.
Асрлар йўлини ўтар ойлари,
Майли, деганини десин ҳар безбет.
Тиниқ оқар бахтнинг жўшқин сойлари,
Меҳнат ўлжалари ошар кетма-кет,
Артилмиш ўтмишнинг қора лойлари,
Сенда бош қароргоҳ — ўзак комитет..
Инсоний дўстликка қоядек шаҳар,
Ярқирайбер гўё тенги йўқ гавҳар..

1977, октябрь,

СЕН БОРСАН...

Эй, зулмат бағрини тешолган зиё,
Қора булутларни таратган бўрон,
Эл бахтини нурдан эшолган зиё,
Қудратингдан пайдо янги бир жаҳон...

Инқилоб! Инқилоб! Буюк инқилоб!
Йигирманчи аср мўъжизасисан.
Кимдир хоҳлагандек эмассан сароб,
Қўзғалган чўнг халқнинг ўт нафасисан.

Келди олислардан янгроқ, жарангдор,
Сен октябрь тонги урган бонг эди.
Ҳаёт-мамот жанги қонли, шиддаткор,
Минг йиллик тундан сўнг отган тонг эди.

Оқиб ўтди чиркин, жирканч бир олам
Одил, беаёв давр пўртанасида.
Нодонлик, қашшоқлик, асрий ранж, алам
Чекинди-ку меҳнат тантанасида.

Чекинди-ку ришта, безгагу мараз,
Чекинди азмингдан ўлат галма-гал.
Йўлинг донғил, ёруғ. Кўнглинг беғараз,
Азмингдан нечоғлик асрий жумбоқ ҳал.

Тупроқ қатра сувга зор бўлса агар,
Инсон ёруғликка, эрка ташнайди.
Эл оҳи осмонга ўрлаб ҳар саҳар,
Ким ўйлапти дунё бундоқ яшайди.

Номимиз ўчишга оз қолган эди,
Эвоҳ, асрий тушдан эдик кўп карахт.
Инқилоб: «Тур, қўзғал, олға юр!»— деди,
Қирилиб кетишга сал қолганда вақт.

Бегонадай эдик ўз юртимизда,
Қўлга қурол олиб тушдик йўлингга.
Ботирлик уйғотдинг сен ўзинг бизда,
Қўл чўздинг биздақа олис ўғлингга.

Қўлга қилич олди не зодагонлар,
Лекин эркимизга бўлдик фидойи.
Кулса ҳам, юлса ҳам бўйни йўғонлар,
Жанг қилдик, жанг бўлса шундоқ киройи.

Сен бўлмасанг агар бу қутлуғ ҳаёт,
Бу ёруғлик, кенглик қайдайди бизга!
Сен бўлмасанг агар бу давлат, бисот,
Бу бахтнома, тенглик қайдайди бизга!

Эй, Ленин даҳоси — Ленин партияси,
Тенгсиз замон учун ўзбек миннатдор.
Бу ўтилган йўлнинг қисқа мадҳияси,
Сен борсан, ҳамиша зафар бизга ёр.

Сен борсан, эрта кун тағин улуғвор¹...

1977, октябрь.

---

¹ Ўзбек шоирларининг улуғ инқилоб олтмиш йиллигига бағишланган мадҳиясига мен қўшган улуш бу.

ҚҰШИҚ

Тонг чоғидан — оқшомгача пешонада тер,
Амрингизга фармонбардор не дарё, кўллар,
Сувга қонар, гул-гул ёнар қанча заранг ер,
Дард кўрманг ҳеч, эй олтин қўллар!

Бободехқон, энг улуғ ном, энг шарафли ном,
Дев азмингдан яшнамоқда не чанқоқ чўллар.
Кези келса айём-айём бедор, беором,
Дард кўрманг ҳеч, эй олтин қўллар!

Сувчи ҳам сен, дарға ҳам сен, чўнг кимёгар ҳам,
Ғов бўлолмас ҳозир бало жала-дўллар,
Азаматсиз, валломатсиз, не ҳикматлар жам,
Дард кўрманг ҳеч, эй олтин қўллар.

Кўкламдан то қишга қадар мардоналарсиз,
Оқ тоғларга то тўлгунча кузда ўнг-сўллар.
Ҳар ғўзага шайдоларсиз, парвоналарсиз,
Дард кўрманг ҳеч, эй олтин қўллар!

Ватан тенгсиз, Ватан қутлуғ, Ватан улуғвор,
Не-не аждод армон қилмиш бу эзгу йўллар,
Қутлуғ замон ардоғида азиз пахтакор,
Дард кўрманг ҳеч, эй олтин қўллар!

1977, сентябрь.

ТОШКЕНТ ОҚШОМЛАРИ

Андижондан учиб келаётгандик,
Сўнгги рейс эди-да, кечқурун эди,
Дарчадан қарасам қуёш чўкмоқда,
Ҳориб-толганидан нишона янглиғ
Қизариб, бўзариб, сарғайиб, сўлғун.
Шарқ томондан босиб келар эди тун,
Бу томонда оқшом ғира-шираси,
Сал ўтмай кўринур суюк пойтахт.
Мана, ёндашдик ҳам, ҳо, азиз Тошкент,
Бунчалар ёйиқсан, бағри кенг ва мўл,
Бунчалар улуғсан ва ҳашаматлик,
Бунчалар ёруғсан, бунча савлатлик,
Бунчалар азамат, чиройлик ва соз,
Кун сайин қадрлик, суюк, дилнавоз,
Ер ости саройлар, музахоналар,
Музахона эмас, шоҳ афсоналар,
Кун сайин юксакроқ учар довруғинг,
Кун сайин олисроқ кўчар ёруғинг,
Кун сайин машҳурсан, зўрсан нечоғлик,
Кўллик ва дарёлик, гулзорлик, боғлик.
Не олис қитъалар тилашур соғлик,
Сени тарк этганлар мангу дил доғлик...
Андижондан учиб келаётгандик,
Самолёт сал ўтмай Тошкент устида,
Соғиниб, суқ билан пастга қарайман:
Анави Серкали, манав Чилонзор,
Гўдаклик кезларда, тик жар тагида
Чўзилиб кетганди интернат боғи,
Бунда ёз ойлари тер тўкишарди,
Ёзда экиб-тикиб, қиш ўқишарди,

Бу юртнинг бемаҳал етимчалари.
Серкали деганим — дарёнинг бўйи —
Қадим Мингўрикнинг шарқий чеккаси,
Бир кезлар мевазор, чакалак эмиш,
Булутга бўй чўзмиш қайрагоч, чинор.
Битта-битта кесмиш рус тўралари,
Салтанатнинг тантиқ не жўралари.
Чакалак не, улар Наманганда ҳам
Асрий ёнғоқзорни қирқишган бутун,
Асрий ёнғоқлардан дўндириб жиҳоз,
Элтишганлар жаҳон бозорларига,
Сотишганлар жаҳон тождорларига...
Қолган-қутганини қуритмиш бир-бир
Тубжой тўралар ҳам ўнғай баломас...

Самолёт айланур Тошкент устида,
Соғиниб, суқ билан пастга қарайман:
Ленин хиёбони, мрамор кошона,
Нурдан ҳам оқ, ёрқин Ленин музейи:
Ўнг қўлини кўтариб тўғри Шарқ томон,
Тик ва бедор бунда доҳийнинг ўзи.
Ана тоғ ўмровлик санъат саройи,
Ойнайи жаҳон ёнгинасида.
Ажиб даҳоларнинг давраси ану,
Ҳазрати Навоий ғазал ўқишда
Ана шу шеърят хиёбонида,
Бу ёнда, пойтахт дарвозасида
Кўкрак кериб турар комиссарлар тик,
У ёнда ярқирар академия,
Анави Текстил, анави Сельмаш,
Санаганинг билан бўлмайти адоқ,
Ҳазилмиди, ахир пойтахт-да бу:
Чироқ, чироқ, чироқ — ял-ял бесаноқ,
Чироқларки, лўппи ва чўнг оқ чаноқ.
Ёруғлик шунчалар устма-уст, пурмавж,
Кўз узиб бўлмайти, сеҳрий манзара,

Жозибадор, ярқ-ярқ, оқин, шаршара,
Нима бу, эртакми ё Эрам боғи,
Ёки хаёлотми ё нур аймағи?
Йўқ, самолёт секин қўнмоқда эди
Сўнгсиз бир қаҳкашон устига гўё...

О, сен ёрқин оқшом! Тошкент оқшоми!

1977, август.

ҲИНДУ РАҚҚОСАСИГА БАҒИШЛАГАНИМ...

Сен ўйинга тушдинг ёруғ саҳнада:
Хаёлимдан ўтди ўша лаҳзада
Қадимдан қадимроқ бир тарих узун.
Рақсингга саҳнайди не қора ўрмон,
Рақсингга саҳнайди не яшил сайҳон,
Рақсингга саҳнайди буюк табиат,
Қушлар ва оҳулар, кўллар, қоялар...
Рақсингга саҳнайди сирли эҳромлар,
Рақсингга ташнайди фаслу айёмлар,
Рақсингга ташнайди тангрининг ўзи,
Тикиларди эҳром меҳробидан зор...

Сен ўйинга тушдинг ёруғ саҳнада:
Хаёлимдан ўтди бир тарих узун:
Салтанати чексиз, давлати фузун,
Ўйнар эдинг Бобир саройида ҳам,
Пешонангда йирик ва ясама хол,
Оёгингда қувноқ қўнғироқчалар,
Суюгинг бормиди, қайдам, ёки йўқ.
Ўйинга тушардинг кийикдек асов,
Ўйинга тушардинг тойчоқдек ҳуркак...
Сен ўйнадинг узоқ ва соҳирона:
Сузилиб боқарди шоҳ шоирона,
Рақс тугаб, бошингни эгдинг боадаб,
Сенинг шоҳ рақсингдан, сенинг сеҳрингдан
Шоҳижаҳон сархуш, зал сархуш эди,
Сенга отилганди ипак нақш ҳамён.
Маҳлиё кўзлардан олқиш ёғарди,
Байтнома сўзлардан олқиш ёғарди...

Сен ўйинга тушдинг ёруғ саҳнада:
Созлар таранг эди, қўшиқ жарангдор,
Сен ўйнардиг гўё бир ғишт устида.
Ўтмиш садосидай узун бир оҳанг,
Нолакор, шиквалик, маҳзун бир оҳанг,
Юракни эзгудек аламли, толғин,
Куйдиргудек чанқоқ, куйгулик ёлқин...
Кўз ўнгимдан ўтди келгинди қулдор,
Кўз ўнгимдан ўтди не-не исёнкор.
Замбарак оғзига боғлаб отишлар,
Сендай жононларни қулдек сотишлар,
Тожмаҳал кўркига ғубор қотишлар,
Олис, чўнг оролдан келмиш у маккор...

Эриб оққан янглиғ донғил зал жим-жит,
Сел бўлиб, кўз тикар барча шайдо, лол.
Ўйинга тушардинг содда, фусункор,
Дилдош ва дилрабо, ҳижронзада, зор.
Қанот елпиб учар саҳнадан пуравж,
Қанот қоқар оҳанг бетоқат, бесабр,
Томоша залининг кўк гумбазида
Чарх урар гиргиттон янғироқлари,
Утиб дарчалардан ва тирқишлардан
Тошкент осмонида қоқади қанот.
Сенинг ўйининг ҳам ўшандоқ мунғлуғ,
Ўшанча ғуссали, бўғуқ, диққинафас,
Фақат ўзинггамас, бизга ҳам қийин...
Қиссадай етаклар алмисоқларга,
Қиссадай ўтади бир-бир сиёҳ тун,
Узуқ-юлуқ эмас, қиссадек бутун,
Қиссадай етаклар кўп узоқларга,
Қиссадай кўринар аён шу бугун...
Шўх ўйин уланур анчадан кейин,
Гўё чўққилардан тиниқ булоқлар
Ёки дараларда югурик ирмоқлар
Толпиниб-толпиниб оқар ноғиҳон.

Ғуссаларни барбод этгувчи оҳанг,
Бу ғовларни узиб отмоққа қодир,
Юракларга ёғду сочмоққа қодир,
Дилларни дарров шод этгувчи оҳанг
Толпиниб-толпиниб оқади равон,
Сен ҳам рақс тушасан бу мавжлардан маст,
Оҳанг ва рақс гўё жондошу пайваст.
Сен ҳам чўққиларда асов ирмоқдек,
Сен ҳам дараларда тиниқ булоқдек
Еки арчазорда шаҳло кўз жайрон,
Шунчалар ғамзакор, шунча сеҳрли,
Нафақат сеҳрли, бир жаҳон сирли,
Ухшаши топилмас шўхона жавлон.
Еки эрта саҳар қоронғусида
Эзгу Ғанг дарёси тўлғовур гўё,
Ё жаладан кейин Ҳинд осмонида
Ўзбек хонатласи товланур гўё;
Кўзларда (ё раббий, бу қандоқ кўзлар!)
Кўзларда тонгларнинг жамоли ёнур;
Ё қирғовул қўниб кўл қирғогига,
Булбул навосидан маст сувга қонур;
Зал нафас олмайди, кенг зал маҳлиё,
Кўнгилларга ёғар мовий бир зиё...
Ҳа, кўнгиллар сел-сел, кўзларда ҳам барқ,
Барча рақс завқига ғарқ бўлганди, ғарқ.
О, сен шу оламдай қадим она Шарқ,
Мудом порлагайсан тонглардай ярқ-ярқ...
Наҳот мен қололсам санъатга бефарқ?
Йўқ, эсимга тушди бўлак бир жонон,
Кўзларида чақнаб қора чақмоқлар,
Худди шу саҳнада урарди жавлон,
Худди сен сингари бир офатижон,
Оҳ, унинг ишвакор қарашлари-ей,
Ҳай, ҳай, у санъатни унутиш оғир...
Хаёлимдан ўтди бебошвоқ даврон,
Дардли бир дoston..

Биров хуштор бўлур назокатига,
Биров хумор бўлур назокатига,
Биров хумор бўлур фаросатига,
Биров ошиқ бўлур жон офатига,
Биров санъатгамас, малоҳатига...
Одам ҳам бу бобда анойи эмас,
Буғу буқасидан қолишмас қиттак,
Майдондан чиқмагай шохлар сингунча,
Не шохлар юраги тамом тингунча.
Айиқдай олишар, итдай солишар,
Бўғишар, ғажигар. Оёқ чалишар...
Сулувлар ҳам, сўзсиз, бўлади хил-хил,
Юз мижоз, юз дил...
Мана рақсинг тамом, худди ўша он
Гумбаз қалтирайди қўш қарсақлардан,
Янғироғи ўтар не фарсаҳлардан,
Саҳна товланади гул-чечаклардан,
Зал сархуш, эл сархуш эртақлардан...
Бошингдан гул сочур қизлар, ўғлонлар,
Санъатингга ошиқ оддий инсонлар —
Сенга бош эгади меҳнаткаш Тошкент!
Сени ҳеч кўрмайлик жигархун, нохуш,
Қанот ёзма гўё яралик бир қуш,
Жилмайишни қўймай қувноқ рақсга туш,
Ўз уйингдай яйра, пешкаш Тошкент!

* * *

О, сен олам янглиғ қадим она Шарқ!

1977, август.

И Ш Б О Ш И...

...Мавж урар кўм-кўк дунё —
    кўз илғамас пахтазор,
Бунда оқшом тушгунча
    тушмас сира коржома.
Боболардан мерос касб,
    асқатгулик сеҳри бор,
Тупроқ жўнида гўё
    ҳар қайси бир аллома.
Бунда йигит-яланг ҳам
    гўёки бободехқон.
Миқти, билағон, етук,
    кичигидан-каттаси.
Бободехқонлар эса, сўз йўқки, доно-кордон.
Қўлларида гўёки юз бир аср паттаси.
Бардоши тоғлардек қурч,
    Шамоллар совуролмас.
Олис, улуғ боболар
    нечоғлик ҳақ сўз демиш:
Йўлдошлик — йўлда қолмас,
    оташ ҳам қовуролмас,
Қари билганин ҳатто
    пари ҳам билмас эмиш.
Қуёш кўк пештоқида,
    айни туш, олам чанқоқ,
Лйвон бўйлаб ёзиглиқ
    дастурхон тўкин-чочин,
Туш-тушдан келишади
    бригада ҳорғин, чарчоқ,
Неча-неча алпкелбат
    алпомиш ҳам ойбарчин...

Печоғлик сўлим жой бу!
Қандоқ салқин, сояли!
Донғил айвон ёнбоши
данғиллама хоналар.
Шунча шинам, боҳаво,
қўшиқлик, ҳикояли,
Бўй қизлар, жононалар,
келинчаклар, оналар...
Баланд сўрилик токзор.
Гуллардан таралур ранг.
Йўлай олмас сал-пал ҳам
саратон, сурбет олов.
Саёқ ел қутурса-да,
бу айвонга қўнмас чанг,
Қиялаб ўтар-кетар
ҳар нечук алғов-далғов.
Тупроқ бағирлаб ётур
Яшил тўлқин — кўкпалак,
Димоғларни ёргудек
жамбил ва райҳон ҳиди.
Юмалар палак-палак
тўрламаю ҳандалак,
Шундайроқ андижонлик
жўмард пахтакор диди...
Узум ҳам, луччак ҳам шай,
шафақдай жиззалик нон,
Тўй ошидек тортилуру
шўрвами ё кулчатой.
Хушвақт ҳордиқ барчага
бирдек бағишлар дармон,
Ҳандалаклар сўйилур,
аччиқ-аччиқ тагин чой.
Сал ўтмай қизалоқлар
чилдирмаю тор олур,
Сув оқар юз айланиб,
гўё кумуш қўнғироқ.

Уғлонлар ҳам мудрамас,
шўх ялла бошлаб қолур,
Уйинчилар — оқар сув —
чарх уришар бетуроқ...
Қатор сим каравотча —
ўйинчоқдай бежирим,
Дўндиқ болажонлар бу —
оқ чойшаб, ясан-тусан.
Бу даргоҳдан нарироқ
кўчириқ, ирим-сирим,
Эшқора ё Тошқора,
Ойгул ё Ҳасан-Ҳусан...
Бригадир жилмаюр —
қорамағиз, жўн, чайир,
Кўзларида то ҳануз
чақнар тим-қора учқун.
Йигитлари шўх, шаштлик,
сесканур қорабайир,
Азмига бас келолгай
на бўрон ва на кўчкун.
Гул бўлди, гулзор бўлди,
кенг-мўл боғу роғ бўлди
Умр бўйи манглайдан
ариқ-ариқ оққан тер.
Хирмон шарофати-ла
йил сайин дил чоғ бўлди,
Қозон ҳам, чўмич ҳам мой...
Давлатим пахтазор, дер...
Шу ёшга кирибдики,
меҳнатсиз ўтмабди кун.
Ҳамиша қўли баланд,
ҳамиша нони ҳалол.
Шериклик — улкан рўзғор,
баъзан бўлса ҳам дилхун,
Умри ҳам, меҳнати ҳам
баракалик, безавол.

Салкам қирқ йил бригадир —
айтарлик осон эмас,
Қирқ аъзода қирқ мижоз,
қирқ қирралик дард бор-да.
Қирқ кўчага кирмаса
ҳар кун, тинчидим, демас,
Шундоқ юк елкасида,
ҳазилмиди, саркор-да.
Қирқ заҳматкаш олқиши,
ҳурмати эксиз-чексиз,
Қирқ уйга боғлиқ-да дил,
ўртада нону оши.
То тун яримга қадар
ҳисоб-китоб, вақт тиғиз,
Саҳар кўз очиб тагин
қачон ухлар ишбоши.
Терга ғарқ ўйга ботар,
қураар не-не режалар,
Икир-чикирдан тортиб,
куздаги тўйларгача.
Юз етмиш гектар тупроқ —
сув ҳам ўғит тежалар,
Уйлайди паррандадан —
яйловда қўйларгача.
Лекин ҳаммадан кўпроқ
хаёл кўк экинзорда,
Учагон ўйлари ҳам
оқ хирмонда ҳамиша.
Ҳосилга қўр тўкса ҳам
қайта-қайта шудгорда,
Ҳали сув, ҳали чопиқ.
О, тугамас ташвиш-а!
Бегона ўт балоси
ёки ялмоғиз кана,
Ноғиҳоний офат-чи,
бўронми ё жаласи.

Оҳ чекмас дилида гар
қутурса ҳам пўртана,
Қўлдоши қирқ заҳматкаш,
қучоғи кенг даласи.
Қўлдоши тракторчи,
чилпигувчи ва сувчи,
Елғиз аравакаш ҳам,
агрегат дарғаси ҳам,
Қўлдоши тупроқшунос,
пазанда нон ёпғувчи,
Унсуннинг аммаси ҳам,
Қўчқорнинг тоғаси ҳам.
Соқолин қиртишлашга
баъзан жиндак вақт топмас,
Ҳамиша баланд чўққи
марраси-ю, мўлжали.
Югурган етар, дерлар.
Ишбоши бежиз чопмас,
Чўққи кўзлаганларнинг
иши ўнг ва ўлжалик.
Елкасида ҳар қалай
ташвиш мўл, енгилмас, ҳа,
Қирқ кўнгил ҳамияти,
қирқ уй азияти бор.
Юрт кўнглини топмаган
кўнгил ҳам кўнгилмас, ҳа,
Фидокор, танти, жонбоз,
доим оқ нияти бор.
Не чора, ишбоши-да,
ҳаммасига жавобгар,
Бригада оға бўлса,
ўзгасининг дадаси.
Қирқ пахтакор номидан
баралла солган-ку жар:
Гектаридан эллик беш
бу йил элга ваъдаси.
1977, июль, Андижон

Ҳ А Н Д А Л А К

Полиздан ҳандалак ҳиди анқийди,
Уқариқ бўйида саҳар уйғонсам.
Атир оғушида олам балқийди,
Ҳаво элексирдай, қанийди қонсам.
Кўзлар илғагунча полиз, бедазор,
Бедана вавағлар тўрғай кетидан.
Яшиллик салтанат қурмиш беғубор,
Ўпич олгинг келур ҳаёт бетидан.
Кўкракка уради ёқимтой салқин,
Чечаклар товланур — чечакларда ноз,
Ҳаммаси, ҳаммаси кўнгилга яқин,
Ҳаммаси дилрабо, суюк, сўлим, соз...
Ҳандалак узаман муздек ва ёрқин,
Беқасам ҳандалак — чипор ҳандалак,
Қўлимда ловулар гўёки ёлқин,
Қуймадек бежирим, ипор ҳандалак,
Ҳа, аслида қуёш зарраси бу ҳам,
Она тупроқ тотти, тупроқ шираси.
Емишларнинг тенгсиз барраси бу ҳам,
Жаннатда йўқ ўзи, гапнинг сираси!
Бу ўзбек бобонинг асрий санъати,
Сув бўйида сўйсанг, тилим-тилим бол.
Она табиатнинг тансиқ неъматини,
Дала файзлик, хушбахт, фусункор, ҳалол.
О, ҳандалак бўйлик, сув бўйига кел,
Сени кўргим келиб, ҳозир кўнглим сел.

*1977 июнь,
Андижон.*

СИЗ ШУНДОҚ..

*(Андижон бадиий буюмлар фабрикаси чеварларига
бағишлаганим)*

Қўли гул, ақли бутун
деганлари сизларсиз,
Жомакорлик ва дуркун,
ажаб лобар қизларсиз.
Бахтимиз жиғасида
бебаҳо гавҳарларсиз,
Чинакам чеварларсиз,
чинакам чеварларсиз.

Тонглардан нусха олиб,
тикасиз сўлим палак,
Фусункор ва дилрабо,
гўё парча камалак.
Сиз шундоқ париларсиз,
сиз шундоқ малакларсиз,
Тўйлар безаксиз қолур
сиз тиккан палакларсиз.

Зап гиламлар тўқийсиз
нур тўкиб кўзингиздан,
Ҳар қатим, ҳар бўёқда
нишон бор ўзингиздан.
Кўкламдек барқи ял-ял,
сиз шундоқ санамларсиз,
Уйлар безаксиз қолур
шу попук гиламларсиз.

Ерқин мўъжиза мисол
чимкаштаю зар дўппи,

Олам бурчакларида
    кўз ўйнатур ҳар дўппи.
Ушандоқ дўппиларсиз
    нотўқисдек бу ҳаёт,
Қуллуқ айтар кенг дунё —
    одам деган улуғ зот.

Белга дармон сиз тиккан
    не-не шойи белбоқ ҳам,
Хаёлингиздай гулгун,
    орзунгиз янглиғ кўркам.
Шу тамтам белбоғларсиз
    бемаънидек бу ҳаёт,
Санъатингизга қойил
    одам деган улуғ зот.

Кўнглингиздек бегубор
    сиз тиккан ипак дурра,
Чечаклар нусхаси бу —
    маҳлиё бутун курра.
Сиз ўзингиз чаманда
    чиройли чечакларсиз,
Ҳар қайсингиз бир ошиқ
    умрига безакларсиз.

Қўли гул, ақли бутун
    деганлари сизларсиз,
Жомакорлик ва дуркун,
    ажаб лобар қизларсиз,
Бахтимиз жилғасида
    бебаҳо гавҳарларсиз,
Чинакам чеварларсиз,
    чинакам чеварларсиз.

*1977 июнь,
Андижон.*

СУТДЕК ОЙДИН...

Сутдек ойдин эди, боғ нимхуш салқин,
Суянгандим бодом булоқларига.
Расо гуллаяти боғ — кўзларда чақин,
Эгилдим гўё қиз дудоқларига.

Оқарди аввало, қизарди кейин,
Қийнар эди гўё қизлик ҳаёси.
Тўсат бўса олдим, сўз йўқки, қийин,
Оҳ, ойдин тунларнинг телба савдоси...

Бодом ниманидир ҳадеб пичирлар
Новдалари гўё қучар бўйнимдан.
Қайдам не ҳодиса — не сеҳр, не сирлар,
Таслим бўлди магар, жилмас қўйнимдан.

Оҳ, ойдин тунларнинг телба савдоси.

1977, апрель

СУМАЛАК

...Эрта кўклам дастурхон беаги-да сумалак,
Иссиқ нонни ушату ардоқлаб оша, меҳмон!
Ардоқлаб оша, меҳмон! Расо юз яша, меҳмон!
То сумалак бўлгунча у ҳалагу бу ҳалак..
Рангги ҳам, мазаси ҳам кўзга яқин, қаҳвойи.
Тонг отгунча тинимсиз қалак урар тўрт йигит,
Йигитларнинг йигити — ўйламангки, мўрт йигит
Сумалаксиз бемаъни кўкламнинг шу илк ойи.
Егин деб ундар гўё кўкламда ҳаво ўзи.
Момолардан мерос-да, тансиқ ва эзгу хўрак.
Силланг қуриганида дардга дармон шу хўрак.
Дармон гапми маъжун бу, ноёб бир даво ўзи.
Сумалак татиб мен ҳам эсладим ёш чоғимни.
Қозон теварагида тун уйқусиз ўтарди,
Чилдирма, ўйин-кулги, ҳамма тонгни кутарди,
Қандоқ унутай ахир ўз она қишлоғимни.
Тонгдан бошланур эди тўйдаи сумалакхўрлик.
Иштаҳабоп, тўқ тутар, тўқ буғдойнинг мағзи-да,
Болдек эриб кетади, егуликнинг нағзи-да.
Товоқчада ўртага қўярди онам шўрлик.
Қайга борсанг бунда ҳам сумалаксиз ўтмас чой,
Сумалаги ёнида ҳовурлик кўк сомса ҳам,
Шоҳона зиёфатдан, айтинг-чи, нимаси кам,
Бобо деҳқон кўп сахий, давлати нақ оқар сой.
Қайга борсанг — сумалак, қайга борсанг — сумалак.
Танглайда лекин ўша сумалак мазаси бор,
Кўнглимда ҳануз-ҳануз онамнинг азаси бор,
Мозорини тополмай ҳануз-ҳануз мен ҳалак.

1977 март, Балиқчи.

АҲЁНДА БИР КЕЛСАМ

Аҳёнда бир келсам соғиниб-тўлиб,
Аввало ўтаман бош кўчасидан,
Не-не лой кўчаю тош кўчасидан,
Бурунгидан баттар маҳлиё бўлиб.

Кезаман енгил, шўх — мингандай Гирот,
Қирқ йил олдин ўтган сўқмоқлар қолмас,
Янги гулзор қолмас, қумлоқлар қолмас,
Кўз ўнгимдан ўтар не-не хотирот.

Қадим кўчаларда хаёл сураман.
Мени чалгитолмас у қора рўё,
Излаганим изин топаман гўё,
Хўрсиниб наридан-бери юраман.

Бу шаҳар шунчалар қутлуғ ва дилдош,
Фарзанддай бош эгиб, ҳурматин тутиб,
Устозлар изини кўзимга суртиб,
Тик туриб қоламан йўлда ялангбош.

Замона шунчалар югурик ва зўрки,
Сойдан оқмас ҳозир мунг ва хўрсиниқ,
Қувурлардан тошар чашмалар тиниқ,
Тўлишар йил сайин кўчалар кўрки.

...Бу кўчадан ўтмиш Ҳамза у палла,
Инқилоб илҳоми тошиб булоқдай,
Кўзлари ловуллаб, чақнаб чақмоқдай,
Шарқийлари янграр эди баралла.

Бу кўчага гўё боғлиқ эди дил,
Юрт кезиб, эл кезиб, қишлоқлар кезиб,
Элнинг дардларини бехато сезиб,
Гоҳи хушвақт эди, гоҳи дил чил-чил.

Далалар эпкини, тоғларнинг атри,
Чечаклар ҳидини олиб келарди,
Дилига орзулар тўлиб келарди,
Шу вайдан янграрди ҳар янги сатри.

Туғма шаҳри ахир ўлан, эртаклик,
Уша бўз ятаклик, пойма-пой чориқ,
Уша бўқоқ шўри бўтана ариқ,
Уша ярим очлик, ғариб гўдаклик.

Шаҳарга ростанам дил эди боғлиқ,
Чинорларга сирдош, ҳатто ҳар баргга,
Ҳатто йўли тушар ҳар гоҳ бир аркка,
Кўнглида тошарди ғурур не чоғлиқ!

Ҳа, бу обидалар — бу нақш, бу девор,
Тимлару кўприклар, не-не кошона,
Шу халқ меҳнати-ку, эмас бегона,
Аждод закосига барчаси ёдгор.

Бу диёрда не-не устозлар хоки,
Мангулик уйқуда не-не ғазалхон.
Нодирабегимдай бонуйи даврон,
Не даврон армони, зеҳни, идроки...

Шаҳри азим ўзи, қолмиш қадимдан,
Ўз довруғи билан ҳар корхонаси,
Ўз жаранг яллasi, ўз афсонаси,
Ошкор ва танти инграмас зимдан...

Тўп-тўп темирйўлчи ўтади барвақт,
Улан айта олур ўз ҳаётидан.
Манави жувонлар чевар зотидан,
Қўзларида олов — парпирайди бахт.

Уғлонлар ўтишар гўё сор бургут,
Не пари, не гулрў, лайло, ойбарчин,
Гўё тоғ каптари — кўҳлик кўтарчин,
Ҳунару касбидан бахти пойидор, буг.

Дўстлар даврасида ушатдим нон ҳам,
Устозлар изини суртганда кўзга,
Пайқадим (ўрин йўқ ўзга бир сўзга!)
Бедорлик — бурч ўташ ҳали ғоят кам.
Нечоғлиқ пурҳикмат бу ҳаёт тарзи,
Ҳамон бўйнимдадир элу юрт қарзи!

1977, февраль. Қўқон.

ҚУҚОН НИҲОЛЛАРИ..

Ўйламангки, мавсумий кўчатлар экишибди,
Йўқ, шу эзгу тупроққа кўчатлар тикишибди.
Тупроғи ипакдай-а, талай тер тўкишибди,
Ниҳоллар кўкарсин деб талай бел букишибди.

Сиздақа ниҳолларга кўз тутарди бу замин.
Суяклар сирқирарди ўйлаб ташналик ғамин.
Самум йўлларига ҳам чекмиш эл ўқдай чизиқ,
Ташналик қайтиб келмас, ишонинг — бўлинг амин!

Анчайин кўчатлармас, ардоқли ниҳолларсиз,
Бу диёр жамолида заб ярашуқ ҳолларсиз.
Яшил оғушингизда янграр қушлар қўшиғи,
Кўклам — кўзлар қувончи, куз — баркашда болларсиз.

Суюк диёр бошига қўнган янглиғ камалак,
Кўкламда гуллагайсиз чақнаб кетар теварак.
Одамзоддан боғ қолур деган гапда маъни кўп,
Кўркингизга суқланур ҳатто етти қат фалак.

Не дейин: дориломон давронингизга балли!
Яхши ният, чўнг орзу — армонингизга балли!
Мевангизни татиган қуллуқ айтур юз такрор:
Ўсинг, яшнанг, юксалинг — богбонингизга балли! 1,5

1977, февраль.

МАВЛОНО ЧАРХИЙГА БАҒИШЛАГАНИМ

«...Эй кўнгил, ихтиёр қилсангчи!»
(Чархий)

Гарчи сочлар оқарди қор янглиғ,
Қиссан гулузор қияпти.
Кўнгли лов-лов ҳануз нор янглиғ,
Ҳимматин садҳазор қияпти.

Бағрига боғламабди ҳеч вақт тош,
Нолакорликдан ор қияпти.
Даври давронга хўп оҳангдош,
Тантилик барқарор қияпти.

Кўнгли ашъоридек биллурин,
Ҳар на қилса — ошкор қияпти.
Ҳар ғазалга тўкиб кўз нурун,
Неки йўқ бўлса, бор қияпти.

Кимки майдонда сохта соз чалса,
Сохталикка дучор қияпти.
Майлига Чархий созу оз чалса,
Бир жаҳон завққа ёр қияпти.

Эл дилини шуъладор қияпти.

1977, февраль.

А Р К

Дейдилар: бир осийни аввал дорга осдилар,
Нурсиз кўзларин ўйиб, кейин буқадай сўйиб,
Бекафан, бежаноза девор тагига қўйиб,
Устидан тош босдилар.

Кўрганлар ҳануз бормиш, эл-юрт аниқ билармиш,
Эмиш бир номаҳрамга ҳукмдор жазоси бу,
Фақат номаҳрамгамас, эл-юртга сазоси бу,
Девор тагидан ҳануз бўғиқ фарёд келармиш.

Бинокор йигит эмиш ўша девтарз исёнкор,
Қаранг, ғишт тера туриб, қалъанинг деворидан,
Бир дарак олурман деб аркка асир ёридан,
Боққа термулган эмиш дилхун, телба, беқарор.

Йигитнинг йигит умри қалъа тагида қолди.
Беном не-не бинокор аркни хўб бежадилар,
На меҳнат, на усталик ва на меҳр тежадилар,
Фақат бемисол санъат эл эртагида қолди.

Нақшлармас, шудринглардек ёнар наққош тўккан ёш,
Бебош тождор айш қурмиш манов хос хоналарда.
Бетийиқ базм қурбони не олмос доналар-да!
Шундоғам бағри тошки... Ҳа, у замон бағри тош!

Ҳа, ўшандоқ эди арк:
Адолат деган сўзнинг маъниси пуч эди, пуч.
Диёнат деган сўзда қолмаганди қиттак куч.
Аркни қурганлар ўзи титрашарди гўё барг.

Жаҳолат қоронғулик.. Эл бутун қуршовдайди.
Темирчига тенглик йўқ, ўроқчига қайда ҳақ,
Бўғзидан олинарди, ҳақ излаган тапа-тақ.
Заҳматкаш йиғлагулик бедаво тушовдайди.

Кимки бош кўтарса, бас, сал ўтмайин жувонмарг,
Таланар, мажақланар, уйи ҳам куяр эди.
Дўзах ваҳимасидан қандоқ мард суяр эди,
Ҳа, ўшандоқ эди арк.

Заҳматкаш одамларди — ҳалол ёвғон, ҳалол нон..
Йўқ, ём-ём эмасдилар. Йўқ, бар-бар эмасдилар.
Қайрағочдек қаттиғу лек ар-ар эмасдилар.
Ким билур, қолурди юрт тоқай шундоқ нотавон..

Инқилоб бўлмасайди ўша-ўша шум қисмат,
Суягимиз ғажирди сиртлондек тўп зўравон..
Арк бугун боболардан бизга ёдгор, дўст-ёрон!
Мангу эрк ва бахт учун Ленинга қуллуқ юз қат.

1977, февраль. Қўқон.

ЯЕВ УЛОҚ..

Амаким — беш яшар бўлганда ўгли,
Беш хум бўза солиб, берганди улоқ.
Улоқ деган билан улоқмас, тўқли,
Бундай тўй кўрганмас ҳатто Мингбулоқ.

Қариброқ қолганда туғилганди-да,
Ёлғиз бўлганидан аёвли эди.
Ҳаёли, умиди шу фарзандида,
Танлаб қўйган оти Тиловли эди.

Шундоқ... Ташқарида тизза бўйи қор,
Ёз кунидек ёрқин эди тўйхона.
Қарнай бор, ноғора, қизиқчи ҳам бор,
Қишлоқни тутганди қий-қў, шодиёна.

Ясатилган эди тўйнуклик оқ уй,
Ўртада ловулар жингил аланга;
Исириқ ташланар — таралар хуш бўй,
Аланга сочарди қирмизи танга.

Уйнинг ўртасида турарди беш хум,
Хумларки, бўйлари одам бўйидек.
Ҳовлида ҳам олов, тинмас така-тум,
Суронроқ тўй бўлмас ўғил тўйидек.

Қўй сўйилар эди қўчқор кетидан,
Тортилар бир-кетин қуюқ ва суюқ.
Қуйлар ё ўйинга тушар четидан,
Қўшиқлар жарангдор, бошдан-бош туюқ.

Туш бўлди, одамнинг кети узилмас,
Дўст-ёрон келишар узоқ-яқиндан.
Тўйчилик удуми қитдай бузилмас,
Ўт сачрар кўзларда қувноқ чақиндан.

Етаклаб келишар сўқим, бўрдоқни,
Қуриди деганда тойлоқ ё қўзи.
Дастурхонда туршак, бол, қовунқоқни,
Дастурхон дегани эртақнинг ўзи.

Новвоту қандолат, қатлама, чалпак,
Лаганда қовурға, қази ва илик.
Уйда қарсак баравж, ҳовлида чапак,
Кайфсиз одам йўқдек. Ҳа, бу тўйчилик.

Тўй тоза авжига чиққан бир маҳал
Улоқ ташлаворди томдан тўйбоши.
Бир зумда на пайсал, на жиндак тайсал,
Қолиб кетди бўза, товоқда оши.

Барча ўзин урган эди улоққа,
Улоқ тортишарди одамлар яёв.
Қийқириқ таралур узоқ-узоққа,
Тор кўча, боғ кўча тиқин, авжи дов.

Тортишар, юлишар, қулаб туришар,
Ун қадам ўтмайин энг чапдастроғи
Юла чопқиллайди, тагин суришар,
Мовут чакмонларда қора қон доғи.

Тўдадан чиқолмас энг зўравон ҳам,
Елкасида улоқ, қолур қуршовда.
Томлар ғуж, тепа ғуж ҳозир, майдон ҳам
Эс оғиб кетгудек алғов-далғовда.

Бир-бирин танимай қолишар ҳатто,
Енглар узилади, йиртилар ёқа.
Чол билан невара солишар ҳатто,
Яёв чавандозлик шунақа.

Пахсага дуч келиб, ўмбалоқ ошиб,
Тиззасининг кўзи ёрилган қайда.
Урилиб-сурилиб, эсдан адашиб,
Нохос ўз қонига қорилган қайда.

Манглайда ғурра ё чиқиб қўли,
Тўйхонага тағин қайтгани қайда.
Айрилмас дўстларнинг айрилиб йўли,
Аччиқ сўз ва ўпка айтгани қайда.

Ғоят қизишгандан ўзин тутолмас,
Тўдага ташланар не-не чайир чол.
Асов йигит пайтин ҳеч унутолмас,
Айқиршар томда қиз, келин, аёл.

Лекин не чораки, чол тушар чўкка
Тўлқинда чўп мисол четроқ суришар.
Кўксидан хўрсиниқ учади кўкка,
Томда ҳам, ерда ҳам қаҳ-қаҳ уришар.

Мўрилардан учар устундек тутун,
Охири кўринмас — текин томоша.
«Тисланма! Торт! Ҳа, де!» тинмайди шовқин,
Оқшом сирғилмоқда адирлар оша.

Тўдага тушади норғул чавандоз,
Уша зум елкага ошар улоқ ҳам,
Юзлари чимчилар ёқимсиз аёз,
Улоқни норғулроқ илар ўша дам.

Ендашиб келолмас чортоққа сал-пал,
Соврун ҳам интизор узиб келганга.
Тўдага тушмаган қолмас галма-гал,
Тўн тегар тўдани бузиб келганга.

Сурон авжларида қораяди қош,
Тинмас ола-ғовур, тинмас тўполон.
Тўйхонада қайнар бу кез кечки ош,
Улоқ-чи...

Ўртада бўлади толон...

* * *

Амаким шунақа тўй бериб элга,
Эртанги овоза завқини сурар:
Топган-тутганини созуриб элга,
Эшик панасида бўзрайиб турар.

*1977, январь,
Туркистон*

АСО..

Йўлбарсдай йигит эдим, ҳа, бир оз чўккандайман.

Бемаҳал аёзларда бевақт барг тўккандайман.

Мен ўтган йўл чағирлик,

Тошлоқлик бўлган эди,

Азиятлик, чигиллик,

Жумбоқлик бўлган эди.

Мен ўтган йўл шиддатлик,

Беаёв бўлган эди,

Ҳар фарсаҳда миннатлик

Сўқур дов бўлган эди,

Созингни жаранглатма!

Тиндир!— дедилар бир кез,

Тиндирсам: нодон гўдак!

Синдир!— дедилар бир кез, •

Олчоқлик ва чақимнинг

Дажжол дағдағасида,

Неча гал аранг қолдим

Тубсиз жар ёқасида.

Неча гал ноҳақ сазо,

Бадномлик қутқу солди.

Дилимда ранжи қолди...

Йўқ, замондан ўпкам йўқ,

Халқда не гуноҳ ахир!

Халқданмас, бадкорлардан

Насибам бўлди тахир,

Қорун ҳам ўзимизда,

Шаддод ҳам ўзимизда,

Нокас ҳам, нотанти ҳам,

Бедод ҳам ўзимизда,

Тангрига туҳмат қилманг,
Шайтонга туҳмат қилманг,
Бари ўзимиздайди
Замонга туҳмат қилманг.
Азозил дегани ҳам
Нақ ўз ичимиздайди,
Азроил дегани ҳам
Кундуз-кечимиздайди.

Талай умбалоқ ошдим,
Чўчимай турдим тагин,
Олисни кўзлаб-кўзлаб,
Елдим-югурдим тагин.
Негаки мен ҳамиша
Замонга ишонгандим,
Замонга ишонгандим,
Инсонга ишонгандим.
Негаки мен ҳамиша
Халқимга ишонгандим.
Халқимга ва инсоний
Ҳаққимга ишонгандим.
Нокаслардан жиркандим,
Жирканурман ўлгунча,
Улганим тузук эди
Ёвузга ем бўлгунча.
Ҳа, шундоқ. Мен ўтган йўл
Узунроқ бўлгани рост,
Оқибатда кенг, донғил,
Сутдай оқ бўлгани рост,
Яхшики, бу оламда
Ильич бор ва барҳаёт,
Шарманда бўлмай қолмас
На малъун, на ёвуз зот...

Менга тортиқ қилдингиз
Бир асо — соябонлик.

Бу тотувлик. Англадим,
Бу эзгу қадрдонлик,
Дилимга олов тушди,
Қоплаб олди ҳаяжон,
Анчайин гап эмас, ҳа,
Бу чўнг рамзий армуғон,
Чўпон ўз таёғини
Қандоқ қадрлар бўлса,
Боғбон яшил боғини
Қандоқ қадрлар бўлса,
Мерган ўз қўндоғини
Қандоқ қадрлар бўлса,
Бургут асқар тоғини
Қандоқ қадрлар бўлса
Тилсимлик асонгизни
Қадрлагум ўшандоқ,
Заҳматкаш сиймонгизни
Қадрлагум ўшандоқ,
Ленинчи законгизни
Қадрлагум ўшандоқ,
Менга чўнг парвонгизни
Қадрлагум ўшандоқ.
Сиз — олам жамолисиз,
Ақлда ҳам расосиз.
Сиз ўзингиз одамзод
Суянгувчи асосиз.
Кенг жаҳоннинг тутқаси,
Ёруғ умиди ҳам сиз,
Ярашади жаҳонлар
Соянгизга букса тиз...

Хушвақтман асонгизга
Суяниб умр кечирсам,
Зора у йиллар доғин
Дилдан тамом ўчирсам...
Агар бошимда тағин

Пайдо бўлса сур булут,
Жала хавфи, дўл хавфи
Учирмоқчи бўлса қут,
Барини даф этгуси
Шу асо, шу соябон,
Умр йўлларин ўтгум
Бехатар давон-давон.

Заҳматкаш халқим, қуллуқ!
Қуллуғим бор юз қатла,
Бурчим тоғча ўғлингман,
Утагум риёзат-ла...
Мен сенга суянгандим,
Мен сенга суянгайман,
Сендан сал нари бўлсам,
Енгайман-ўртагайман.
Шеъримда, жўмард халқим!
Юз қатла ардоқлагум,
Менга ишончингни ҳам
Биратўла оқлагум.

Яхшики, бу оламда
Ильич бор ва барҳаёт...

1977

ЙИЛ БОШИ ОРЗУЛАРИ

Даврага кел, алп пахтакор,
Қўли қадоқ машинасоz,
Қутлуғ кун бу, йил боши бу —
Фурурлансак ҳаққимиз бор,
Утган марра бўлмади оз,
Ендашмасин бу оқшом ҳам
Қиттак қайғу, жиндак ҳам мунг.

Кел, даврага кел, чорвадор —
Оға чўпон, сут соғувчи
Сут булоғи тиним билмай,
Қаймоқ боғлаб оққани рост.
Кел, даврага кел, шоликор.
Норғул дарға, оддий сувчи,
Сўз ва амал эл қалбида
Доим чақмоқ чаққани рост.

Кел, даврага кел, бинокор,
Соқчи йигит, чароғбон, ҳей,
Йўллар ошдик мўлжал-мўлжал,
Диёр-диёр, довон-довон.
Четда қолма, йўл қургувчи,
Кончи, уста, чол боғбон, ҳей,
Ҳа, йўл оғир, лекин донғил;
У тағин ҳам бўлур равон...

Даврага кел, эй санъаткор,
Уқитувчи, фиш қуювчи,
Четда қолма, бўёқчи, ҳей,
Чавандоз, ҳей — учқур тарлон.

Даврага кел, сувоқчи, ҳей,
Зарангларга нақш ўйғувчи,
Созни созла, эй созанда,
Раққосаю раққос ўғлон.

Даврага кел, пиллакаш қиз,
Қўриқ очмиш бўзлик йигит.
Даврага кел, жон шифокор,
Кимёгар ҳам, фазогир ҳам,
Даврага кел париваш қиз,
Ҳой, сен битта сўзлик йигит,
Бу даврада, шодмон базмда
Ҳеч ким бу кеч бўлмагай кам.

Даврага кел, бобомерос
Манғишлоғу қадим Манкент,
Даврага кел, Андижоним,
Самарқандим — буюк бахтим.
Янги шаҳар, янги қишлоқ —
Мингчинору соз Чаманкент,
Қани бошла, ишчи бобо,
Қани бошла, чўнг пойтахтим.

Даврага кел, тили бийрон,
Кўнгли осмон дўсту ёрон,
Болажонлар омон-омон —
Кўзларимиз қорачўғи.
Қондош эллар, қардош эллар,
Йўлингизга мен нигорон;
Илинжим сен, тошқин ҳаёт,
Сени дейман бору йўғи!

Жилмайиб кел, бизга насиб
Бўлмаган, эй насибалар,
Жилмайиб кел, ғунчанамо
Очилиб кел, жонлар садқа.

Бу йил ҳам мўл тўй-томоша,
Нашъалару нашидалар,
Янги ўлан тилашайлик
Ҳам Зулфия, ҳам Асқадга.
Даврага кел, жондош халқим,
Республикам — аёвлигим,
Қадаҳларга тўлдилинг, ҳей,
Қўлбола май — хушбўй шароб.
Бухоро, эй олтин тоғим,
Эй, тилсимот оловлигим,
Сипқарайлик, орзуларга
Ушбу қадаҳ жуда ҳам боп.

Бу йил тагин оқ хирмонлар
Мағзи бўлур тигиз ва тўқ.
Дараларда олмазорлар,
Ёнбағрида ёнғоқзорлар.
Ғаллақору лалми тупроқ
Йилдан рози, чатоғи йўқ,
Яхшиликдан даракчидай
Уюм-уюм тоғда қорлар.

Қор мўл бу йил, орзулар ҳам
Оқ қор янглиғ беғубор, ҳа.
Қор тагида мевазорлар
Солланмоқда йироқ-йироқ.
Қор мўл бу йил, довон кети
Тагин ҳам тик довон бор, ҳа.
Армонларнинг қанотида,
Ёруғ хаёл — уч баландроқ!

Қор мўл бу йил, тизза бўйи
Майса мавжи қор тагида.
Қувна, яйра, меҳнаткаш эл —
Республикам соҳиблари.
Қор мўл бу йил, хазиною
Дафиналар бор тагида,

Қани бошланг, раис бобо,
Жами райком котиблари.

Қадаҳ олинг, олтин қўллар,
Элексирдай май бу, ахир.
Умид борки, бу йил бўлмас
Гўр қўшиқлар, ашъорлар.
Кўкаргуси тағин чўллар,
Талай қумлоқ талай тақир,
Бу йил тағин қадр топгуси
Қаҳрамонлик, саботу азм.

Ширин бўлур сахий тупроқ
Неъматлари — ер емиши.
Босволдидан, тўрламадан
Келмас бу йил зовур таъми,
Андижоннинг оқ новвоти,
Самарқанднинг кўк кишмиши,
Шарафлардан йўғрилгуси
Янги йилнинг ҳар қадами.

Даврага кел, боларига
Сўз уқтирмиш болчи доно.
Балиқчи ҳам, пазанда ҳам
Куйлайдиган кун-ку бугун,
Шоҳлардан ҳам давлатлироқ
Табаррук чол, дилдор момо,
Мўл бўлади бу йил, сўзсиз,
Шойи, атлас, мовут, жужун.
Ҳандалаклар шафақ ранглик,
Қуйма сеҳр, тарам-тарам,
Иўловчининг димоғига
Атир пурккай полиз бу ёз.
Дону дун ҳам орзумиздай
Тепа-тепа, ғарам-ғарам.
Тўкинчилик эртақдаги

Беҳишлардан тўкисроқ, соз.
Чўққиларда ёруғликдай
Оқ товланур баланд мўлжал,
Орта қолмиш алп рақамда
Алпроқ рақам, қутлуғ рақам.
Албатта бу келмас осон.
Деманг: ўнгай бўлгуси ҳал.
Йўқ! Юз меҳнат, минг ҳикматдан
Дунё шараф бўлади жам.
Қаламкашлар, сиқарайлик.
Тўрга ўтинг, алломалар.
Ер остида оқ саройлар,
Кўк саройлар қурғувчи эл,
Олис-олис оламларга
Учирайлик тўйномалар.
Ҳаёт алвон — бахтимиз сел,
Ишқимиз сел, кўнглимиз сел.
Сипқарайлик, азиз юртдош,
Барқарор бахт борлигига.
Етмиш ёшлик ёвқур, суюк,
Дов етакчи соғлигига.
Коммунистик партия бош,
Йўлбошчи ва ёрлигига,
Ўзбекистон — шу толе ёр,
Чўнг эмгакчи соғлигига!
Орзуларнинг тамали ҳам
Қоялардек қурч, устивор.
Унутмайлик, ушоққа ҳам
Ҳали зор-зор оламлар бор.
Қардош эллар, даврага кел,
Қўшоқ-қўшоқ, қатор-қатор.
Ёндош туриб, жондош туриб,
Янгратайлик: алёр! Алёр!

1976, 29 декабрь

Б Е В А Қ Т

Эй бевақт, бенаво! Эй, саёқ булут,
Қайсиям гўрдайдинг, қай терс жойларда?
Эй, бебахт, бедаво, шумоёқ булут,
Қайси музлоқдайдинг, жарлик, сойларда?

Босқиндек ёқимсиз, шиддаткор ва гўл...
Ёғолоқ ва ўсол — жала кети дўл.
Энгил-бош майли-я, ич-ичимиз ҳўл.
Эл кўз тутган ойда, кездинг қайларда?

Кўкда ҳодиса! Наҳот оғиш бу!
Қатрага зор дашт мўл, не терс ёғиш бу!
Важ! Сабаб! Самовий наҳот қарғиш бу?
Агрегат ҳам ночор ботқоқ, лойларда.

Лой кечиб, сув кечиб, ҳеч тинчимиз йўқ.
Дам ёғин, дам аёз — севинчимиз йўқ,
Бу ой-ку сенга ҳеч илинжимиз йўқ,
Қўналғанг-ку қоя, қапчиғойларда.

Деҳқон кўкка боқар, кўнгли ғаш доғлиқ,
Эгатга тушолмас, алам нечоғлиқ.
Ноилож, ночор нақ бўйнидан боғлиқ.
Утирар эл шийпон ё саройларда.

Кўкламда келсанг-чи, топмай баҳона,
Қалдиरोқли ўлан тўқиб, шўхона,

**Шаробдек шимирар ер қона-қона,
Чақнардинг кўк юзи — ҳафтранг ёйларда.**

**Еки қирчиллама тансиқ қишда кел,
Майли, қалин қор бўл ё изғириқ ел.
Ранжитмагай у кез ҳаттоки муз бел,
Лек биздан даф бўлгин кузги ойларда.**

1976, октябрь. Андижон

БАХШИЕНА ТҮРТЛИКЛАР

Бирга эдик...

Бирга эдик чоғи пода боққанда,
Тоғу тош гулдураб, чақмоқ чаққанда.
Бирга эдик чоғи дўл ҳам ёққанда,
Четда қолдик нечун дўлана қоққанда.

Кунинг келипти-да...

Шопириб-шопириб Шодмонжонга суз,
Упириб-ўпириб Урмонжонга суз.
Қарама ҳеч кимнинг қош-қовоғига,
Санамай саккиз дс, ўйламай тўққиз,

Сен

Сен булоқ кўзини очганларданмас,
Дуч келган булоқдан ҳўплагувчисан.
Жиндак миннатдорлик ўрнига, нокас,
Қонган булоғингга туфлагувчисан.

Мен

Ҳа, мен туркистонлик. Туркистонданман.
Олис боболарнинг олтин тупроғи.
Мунглик ва жафокаш бир жаҳонданман,
Жафокаш жаҳоннинг қадим аймағи.

Ҳеч қўримас...

Эшик олди кўл-ҳовуз, лойинг ўзим,
Отланиб чиқсанг, таранг ёйинг ўзим.
Ҳамалнинг кўпи кетиб, ози қолди,
Чиллада ҳам қуримас сойинг ўзим.

Яхши

Чилдирманинг сози яхши,
Ҳар ниманинг ози яхши —
Хўракнинг ҳам, сўзнинг ҳам,
Бахмалнинг ҳам, бўзнинг ҳам.

Гўдаклигим...

Тоғ бағрида чайлам бўш қолганди, ҳа,
Экин-тикин, шудгор, қўш қолганди, ҳа.
Кетгандим, чалароқ қолганди бари,
Дилимда сой янглиғ жўш қолганди, ҳа.

Тонг

Тонг мовий жаҳонга ёруғ сочар мўл
Тўқур инжулардан шабнамлик шолча.
Кўрку жамолидан кўзим бўлса ҳўл,
Шафақлардан тутар ипак рўмолча.

Бўз...

Бўз бу, ҳа-да, бўз тупроқ,
Қумлоқ, тўзон-тўз тупроқ.

Қуюнлик, қорбўронлик,
Не бўлса ҳам ўз тупроқ!

У гўё...

У гўё сахий эрмиш,
Кўлик¹ бераман, дермиш.
Олмагин кўлигини,
Ортади ўлигини...

1976. Туркистон

---

¹ К ў л и к — улов.

Қ У Ш

Тонг чоғи турган эдим — одатим шунақароқ,
Оқ булут паға-паға, оқ булут бароқ-бароқ,
Ёғолоқмас шекилли. Ёғадиган ўхшамас,
Савур салқинида ҳам осмон нечун бўшамас.
Ховлимда кезар эдим, енгиллик сезар эдим,
Хаёлни кўкламга хос бўёқда безар эдим,
Бирдан яшил чўғ кўрдим, ҳў гилос бутоғида,
Яшил чўғ ёнар эди яшиллик қучоғида,
Яқинроқ келдим секин, ишонмайман кўзимга,
Хайрон боқардим лекин келолмайин ўзимга,
Қалин барг далдасида ўгирарди митти қуш,
Қуш эмас жозибалик ва алдоқчи яшил туш.
Қанотлари чиройлик, силлиқ, кўзлар — кўзмунчоқ.
Тирик қўғирчоқ гўё, кўз кўрмаган овунчоқ.
Тағин яқинроқ келдим, чўчимадн-учмади,
Хаттоки анов шохдан манов шохга кўчмади.
Тўтимикин ё қумри наҳотки беном бўлса,
Наҳотки хаёлларим, мўлжалларим хом бўлса.
Қафасдан қочдимикин, олисдан меҳмонмикин?
Ювошлигимдан хушҳол бирон беошиёнмикин?
Кўзлар қамашгудек кўрк, кетолмай айланаман,
Хуштак чалсам елкамга қўнгудек шайланаман.
Момом айтмиш бир чўпчак эсимда эди ҳамон:
Қуш суратида пари кўринар аҳён-аҳён,
Қушдек ўтирар, лекин сўзингга тушунармиш,
Ёвузмисан ё акси — ўзингга тушунармиш.
Во ажаб, нетсамикин, хуштак чалсам — келса-я,
Тушларда излаганим паризод шу бўлса-я...

1975

МЕН КЕЛГУМ

Мен келгум, қайтиб келгум,
Тўкин куз етилган пайт,
Васлингга елдай елгум,
Дафтарда битилган байг,
Кўзларимда соғинчу
Юрагимда орзулар.
Ишон, тишлари инжу,
Асил сўз, рост сўз булар...

Мен келгум, қайтиб келгум,
Кўз суртиб изларингга:
«Соғиндим ғоят!» дегум,
Бош қўйгум тизларингга.
Явшону ялпиз тўшаб,
Полиздан узиб тарвуз,
Не-не ташвишдан бўшаб,
Ёнбошлайлик юзма-юз...

Ёнингдан жилмам сира,
На оқшом, на кечаси.
Десинлар: мунча хира,
Ғийбатчининг нечаси.
Сойларингда сузгайман,
Гулларингдан узгайман,
На тинчингни бузгайман,
На ғашингни қўзгайман!

Гулзорингда ғунчадек,
Ўпгайман дудоғингдан.
Илтижом: қўймагин чек.

Қувламагин боғингдан.
Қувнамиз сой бўйида,
Излаганлар тополмас.
Биз-ку висол тўйида;
Ҳеч қандоқ ит қополмас.

Меҳмон бўлсак холангга,
Боғида нок, нашвати.
Мендай тентак волангга,
Эй жонларнинг офати!
Бўлмагин сира бефарқ,
Уша лаҳзаёқ билгум.
Пишганда қовунлар фарқ.
Мен келгум, қайтиб келгум.

1975

ТҮРТОВЛОН

Қўлни узат, азамат, дов йигит, лочин йигит¹.
Тер тўккан тупроғингда камол топ, ургин жавлон,
Шу тупроқ дардларига малҳаму долчин йигит,
Қирқ азамат меҳнатин дўндирибсиз тўртовлон.

Ҳа, техника дегани пучак мўъжиза эмас,
Зухрога етолган ҳам шу қудрат мўъжизаси.
Кимки менсимас — нодон, донғил йўлда хору хас,
Кимки терс — охир бўлур жаҳоннинг иззаси.

Навқирон деҳқон ўзинг, билағонлик сенга хос,
Машиналар тилига етук, бурро, донгдорсан.
Юракда ўти борлар қадрлашур беқиёс,
Сувчисан ҳам дарғасан, етакчисан, саркорсан.

Тўртовлон доим дадил, жонбозлик хўб келур қўл.
Тўртовлон ўтолдингиз ўтолмас марралардан.
Қатралардан кўл пайдо, ушоқлардан бўлур мўл,
Дунёнинг бутунлиги, аслида, зарралардан...

Экасан ва тикасан, аср шўрин ювасан,
Севгидай ардоқлайсан ҳамма балога ҳозир.
Агрегат сенга қанот, тинмай зафар қувасан,
Азмингга қойил тупроқ сақлай олмас сендан сир...

---

¹ Гулистон районидаги «Коммунизм» колхозида 88 гектар ер очиб, тўла механизацияга ўтиб, режасини ҳаммадан олдин икки ҳисса бажарган Лочин Миразим ўгли бошлиқ тўрт кишилик бригада даласини айланганда ёзгандим.

Бинойи экинзордек бугун ўша шўр тупроқ,
Минг аср кўз тутган-да, эмас ахир кечаги...
Сен билан апоқ-чапоқ сахий, қутлуғ қўр тупроқ.
«Коммунизм»... Бу ахир дунёнинг келажаги...

Бу оқшом тепамиздан қарғалар учиб ўтди,
Ҳавонинг турқи совуқ, айланмоқда сур булут.
Турналар кўчиб ўтди. Чумчуқлар чўчиб ўтди,
Қайдам не кўргуликка шайланмоқда сур булут.

Мирзачўллик заҳматкаш, бели белбоғлик девкор,
Бўз ўғлон, десалар гар сен кўнглимдан ўтасан
Тўртовлон уймиш хирмон мағзи шундоқ маънодор,
Қаҳрамон, десалар гар кўз ўнгимдан ўтасан.

Куз кўрки кўзни олур, япроқлар оловланур,
Олтин япроқлар гўё тўртовлонга поёндоз.
Кўзларингда йигитлик ғайрати чўғдек ёнур,
Бўз лочинга муносиб ҳамиша юксак парвоз.

Бўз ўғлон ҳей, бўз ўғлон! Лочин деса — лочинсан.
Шўр тупроққа жон бермиш йигитлардан олчинсан.

1975, ноябрь
Сирдарё

БАХТ ҚУШИҒИ

Шу ўзгариш бўлмасайди,
Қайдан билай, ким бўлардик.
Ким бўлардик, не бўлардик —
яхлит қайда — ним бўлардик.
Ана миршаб, деса биров
бешиқда ҳам жим бўлардик,
Алиф эмас, бе бўлардик,
Лом бўлардик, мим бўлардик.

Шу инқилоб бўлмасайди
ўша-ўша шўрпешона,
Не билайин, қайси даштда
қолур эди суяқлар ҳам.
Майли эди дастгоҳ сабаб —
кун ўтса ҳам ғарибона,
Титрашмаса изғириқда
юпун, арвоқ гўдақлар ҳам.

Бахт жуда ҳам кулса мен ҳам
бўлардим-да, тўқроқ деҳқон,
Қўш ҳўкизинг бўлса агар
қўшчилик ҳам чакки эмас.
Ё темирчи бўлурмидим,
болға уриб топардим нон,
Болғаликлар, болталиқлар
ҳар қалай кўп дакки емас.

Ё подачи бўлурмидим
қишлоғимда ёки чўлиқ,
Ё қароқчи, от ўғриси,

ё қиморбоз, ё тусмолчи.
Ё тиланчи, бободарвиш,
    кўзлар хира, ранг ҳам сўлиқ,
Ёки соқол оқаргунча
    сўққа бўйдоқ, кўксов фолчи.

Ё мингбоши эшигида
    ўтармиди умрим қулдек,
Эҳтимол бек чорбоғида
    жиккак боғбон, унсиз қарол.
Ўз-ўзимни юлиб ердим,
    ич-ичимни кемириб кек,
Ё елкамда ҳўкиз юки,
    чорбозорда абжақ ҳаммол.

Ё ўроқчи, ё бўёқчи,
    ё улоқчи, ё шувоқчи,
Ё тўрт кўча муюлишда
    аттор, баққол, гўл ё овсар.
Қарнайчими, қизиқчими,
    ё қалпоқчи, жўн ямоқчи,
Тегирмончи, чала табиб,
    нўкар ёки каллакесар.

Йигирма йил мадрасада
    бадбўй тупроқ ялаб, балки,
Тўрт эллик хат битолмасдан,
    юрт кўзига боқолмасдан,
Салла ўраб, (муллагим
    шунчалар ҳам мукамалки...),
Ҳатто бир сўз (араб ё форс)
    маъносини чақолмасдан...

Ё туякаш, букри кулол,
    ё капсанчи ё ясовул,

Ёки саёқ чархчи, дастёр,
кўкнори ё беданабоз,
Сўтак мерган ё йилқичи,
ё балиқчи, ё чаповул,
Ёки даллол, ёки дорбоз,
қийғир дегрез, ёғочсоз.

Қозончининг эрки бормиш
қайдан қулоқ чиқарса ҳам,
Чўнг чилангир бўлурмидим,
тунукасос ё бинокор.

Кетмончининг эрки бормиш
қайдан булоқ чиқарса ҳам,
Ё киракаш, айронфуруш
ёки йўлсиз ғўр тақводор.

Қим бўлмайин, не қилмайин,
қай бурчакда кун кўрмайин,
Кўзи очиқ — кўкраги кўр
бир бечора бўлурдим-да.
Қосиб, қўшчи ё мардикор —
майли қандоқ умр сурмайин,
Қоронғилик гирдобиди
зор, оввора бўлурдим-да.

Қим бўлсам-да, не қилсам-да
бебахт эдим, барҳам эдим,
Чайладами ё кошона —
кишандайдим, қўли боғлиқ.
Юзбоши ё бек бўлсам-да —
оқлошшога қарам эдим,
Пароканда, тарқоқ, чала,
эрки поймол, бағри доғлиқ.

Боринг, бўлай қўрғонлик ҳам,
қўй-қўзилик, бузоқлик мен,

Барибир-да, тилсиз бир қул,
ҳар қадамда сиртмоқ тайёр.
Бўйнимда-чи, бўйинтуруқ,
занжирбанддим, тузоқлик мен.
Тош-бўронлар, зах зиндонлар,
шум замонлар... бўғиқ, ғаддор.

Агар бўлсам Машраб янглиғ
ёвқур даҳрий ё исёнкор,
Сўз йўқ бир кун (шубҳа қилманг!)
товонимдан тилинардим.
Айланамда жоҳил дунё,
ғофил дунё, сургуи ва дор,
Ҳа, нечоғлиқ зукко бўлмай —
қолқонига илинардим.

Оғир кунда мунгдош ҳам йўқ,
юпатувчи, қўлловчи йўқ,
Қўлламоқдан ожиз бари —
ирим-сирим, қурбонлик, ҳаж.
Диққинафас, абжақ ҳаёт,
ундовчи йўқ, йўлловчи йўқ,
Қўзғолонлар оқибати —
қон дарёси... ёвуз ва каж.

О, инқилоб! О, инқилоб!
ўзинг очдинг кўзгинамни,
О, ёруғ тонг! Тонг янглиғ онг!
олис учди асрий уйқу.
Қурол олдим, сурон солдим,
танидим-да, ўзгинамни,
Қалдироқдек бонг эди бу,
эрк эди бу, бахт эди бу.

Ҳануз-ҳануз туҳмат тинмас:
Гўё ҳануз сўлғин баргман,

Ўз юртимга эгаман-ку,
ўз йўлимга эга ўзим.
Ҳануз-ҳануз тухмат тинмас:
Эмиш гўё жувонмаргман.
Йўқ-йўқ, қирчин жувонмардман,
олисларни кўзлар кўзим.

Не қақроқ чўл — кўм-кўк дунё,
тарқоқлик бас, тупроқ яхлит.
Меҳнаткашман — ёлчиганман,
умрим гўё жарангдор соз.
Шу ниқилоб шарофати —
умрим ўтар инсон тахлит,
Довруғим бор, пахтакорман,
тўқувчиман, машинасоз.

Ҳамма ҳунар ўз эркимда —
чароғбонман, тупроқшунос,
Кимёгарман, чўнг аллома,
Юзи ёруғ ва ёрқинман.
Ипакчиман, чўпон, кончи —
тўй-томошам ўзимга хос,
Хазинаман, дафинаман,
чош қазноқман, мўл олтинман.

Не деса ҳам десин, майли,
бағри куюк — кўзи куюк.
Ўзлигим бор, ўз ўзаним,
шаҳарлигим, бўзлигим бор.
Ўз давроним, ўз маконим —
жаҳон қадар қиммат, суюк,
Алифбодан — қомусгача
жувон тарих — сўзлигим бор.

Эртак мисол оқ саройлар —
баланд, мрамор бўсағалик,

Мақтанишга тил айланмас,
ўндан бирин чиздим, холос.
Соҳибкорман, ардоқликман,
мўл улушлик, шибағалик,
Яшил боғлар, тошқин сойлар...
эсда не бор — тиздим, холос.

Муҳандисман ва шифокор,
али дарғаман, чўлда сувчи,
Меҳнаткашман,— ёруғ кунлик,
ипак тўнлик, этак-енглик.
Шарафликман, шавкатлиман,
ўз даврида давр сурувчи,
Ўз эркимда ўз жиловим —
ўз қўлимда ҳақ ва тенглик!

Шу инқилоб бўлмаса гар,
Ленин ўзи қўймаса қўл,
Шу яхлитлик, шу ёрқин бахт
дарёлиги қайда эди!
Ёруғликка, парвозларга
қайда эди шу донғил йўл,
Мирзачўлнинг кўкаламзор
дунёлиги қайда эди!

Шу инқилоб бўлмаса гар
қайда эди бу ёруғлик
Номларимиз ўчганидай
ўзлик ўчиб кетмасмиди!
Шукроналар ўқий юз қат —
жумҳурият тонгдек туғлик,
Инқилобсиз, туғсиз не эл,
йўққа кўчиб кетмасмиди!

Чексиз дунё нотинч ҳануз
нолалардан қулоғим кар,

Бахтим бутун — заррасига
зор, нигорон оламлар кўп.
Шундоқ бир бахт эгасиман —
арзигулик солсам-да жар,
Ҳатто унинг шуъласига
зор ва нолон одамлар кўп.

О, инқилоб! Ёвузликка, ҳақсизликка
Тоғ тўсиқсан.
Шу дунёнинг армонисан, ёруғ бахтсан,
Зўр қўшиқсан.

1975, октябрь

Қ А И Д А?

Қўшиғим қайда, ўша,
Қўшиғим қайда қолди?
Наҳотки холний гўша,
Биз кезмиш жойда қолди?

Қўшиғим қайда, ўша,
Қўшиғим қайда қолди?
Сой мисол жўша-жўша,
Наҳотки сойда қолди?

Қўшиғим қайда, ўша,
Қўшиғим қайда қолди?
Сада таги ҳам бўш-а?
Ё қапчиғайда қолди?

Қўшиғим қайда, ўша,
Қўшиғим қайда қолди?
Чаманзор, холий гўша,
Гулдек чиройда қолди.

1975

.

МУНДИ

Қишлоққа боргандим ёз оғи бир вақт,
Соғиниш ва дийдор — ўзи тенгсиз бахт.
Келишади дарров қавму қариндош,
Сабза мўйлов жиян ё ундан ҳам ёш.
Саватида нони — аммаю холам.
Қўшним мақтаниб дер: «Бу — кенжа болам!
Амаким келади — етакда қўзи:
«Зап келдинг!» Қўзини сўймоқчи ўзи.
Бир-бир йиғилишар қурдош-тенгдошлар,
Бир кез жон олгувчи не қаламқошлар,
Бобомдек чоллар ҳам бўлмади ҳеч кам,
Шундоқ. Бир нафасда олис-яқин жам.
Қучоқлари очиқ, ўрашиб олар,
Нима бор, нима йўқ — сўрашиб қолар.
Дастурхон ясоғлиқ, чой сузилади,
Суҳбат чўзилади, сўз чўзилади,
Қўп ўтмай тортилар ажиб кулчатой,
Қўзининг эти ҳам барра, жиққа мой,
Чирманда вадаванг, чалинар дутор,
Авжида қўшиқ ҳам, лапар ҳам ёр-ёр.
Аста таралишур тун оққан маҳал,
Тонгдан меҳмондўстлик учун келур гал.
Бир мўнди узатди қайтишда аммам,
Кўзлар қамашгудек фусункор бирам.
— Ола кетгин, — деди, — мендан эсдалик.
Буни ардоқлолмас ҳеч ким сенчалик.
Асли ўзи улуғ бобонгдан ёдгор,
Сепимда келгани ҳануз эсда бор.
Бир оёғим тўрда, ўзгаси гўрда.
Тайсалмай, бунга бир разм солиб кўр-да..

Лол бўлмагин амманг таманносидан,
Бобонга ҳам энчи ўз бобосидан.
— Хўп,— деб олдим дарҳол,— не ҳам қилардим,
Мўнди эзгулигини яхши билардим.
Эшитгандим олис ўтмишдан оз-моз,
Қишлоқ жаннатдан ҳам яхшироқ ва соз,
Яшиллик қўйнида оларкан нафас,
Бир кўрган ўлгунча қиларкан ҳавас.
Айлана гуногун чексиз мевазор,
Мева пишар экан то тушгунча қор.
Бозорга элтишар — кутади бозор,
Аравалар тўла мўндилар қатор.
Мўндиларки нақшлик, ғазаллик, хатлик,
Авайласанг, умри узун ҳикматлик.
Мўндилар лиммо-лим қўлбола шароб,
Шароб бўлганда ҳам тансиқ ва ноёб.
Мўндилар лиммо-лим шинни, шира, бол,
Бол тўлсин деб ахир ясамиш кулол.
Шаробдан бўшаса, сув тўлар муздек,
Ёвғон гўжаси ҳам нондек ва туздек.
Шу ваядан қишлоғим лақаби мўнди,
Наинки лақаби, насаби мўнди.
Қаҳатчилик йили — мўндиларки бор,
Нон бўлди, дон бўлди — элга хўп мадор.
Туркистонда узун мўнди растаси,
Оз эмас шайдоси ва шикастаси.
Мўндига қимиз ҳам қуйиб ичишар.
Булоқдан тўлдириб, тўйиб ичишар.
Шу ваядан бош эгиб мўндини олдим,
Ўраб-нетиб шу чарм халтага солдим.
Бир номдор кулолнинг меҳнати бу ҳам,
Шоиртаъб халқимнинг санъати бу ҳам...
Ҳа, шундоқ, қишлоғим лақаби мўнди,
Фақат лақабимас, насаби мўнди.

1975

Қ У Ш И Қ Л А Р И М...

Қўшиқларим, сиз учун ҳижолатлик эмасман,
Сиз ўтган йўлларимсиз, кечган дарёларимсиз.
Сизни мен олтинга ҳам, кумушга ҳам бермасмай,
Сиз менинг тансиқ ғазнам, эзгу дунёларимсиз.

Менинг дардим-дарддошим, илинжим, кўнгил тинчим,
Сиз билан тирикман-да, менинг қалб чўғим сиз-ку!
Менинг олтмиш беш ёшим — ғуссаларим, севинчим,
Энг ёруғ хаёлларим, менинг бор-йўғим сиз-ку!

Сиз менинг қалқонимсиз. Таянчим, тоғ бардошим.
Сиз борсиз — чўчитолгай на дўзах ва на аёз.
Фақат, фақат халқимга эгилур мағрур бошим,
Халқимнинг ўзи бермиш сиз ахир бу жаранг сиз...

1975

БУВИМ ЧУПЧАКЛАРИДАН

(Ола қарға)

Ола қарға яшар эмиш уч юз йил,
Қарғачалик яшолмасмиш ҳатто фил,
Боболар дер: чўқда эмиш бир кўзи,
Қув ва сергак. Ўқда эмиш бир кўзи.
Ошени ҳам тик чўққида — тоғдамиш,
Не олғир қуш ололмайин доғдамиш,
Ола қарға ташламасмиш қўшоғин,
Ардоқлармиш ошенида ушоғин.
Қўшоғига ҳеч олалик билмасмиш.
Ушоғига ҳеч дағаллик қилмасмиш.
Агар нохос қўшоғига тегса ўқ,
Бу ҳам дарҳол қилар эмиш ўзин йўқ.
Вафодормиш, кўнгилчакмиш, куйинчоқ,
Шу ваядан ҳам қанотида йўл-йўл оқ.
Арзир эмиш оқ қанотлик бўлса ҳам,
Тўқис-туғал яхши отлик бўлса ҳам...

Қора қарға оласидан кам эмас,
«Мен сал камроқ яшайман» деб гам емас.
Тик тоғларда қоранинг ҳам уяси,
Элга аён қанотининг куяси.
У ҳам қишда тушиб келар довондан,
Қолиб кетмас қарға зотлик карвондан,
У ҳам сергак, чўқда доим бир кўзи,
Олазарақ, ўқда доим бир кўзи...
У ҳам ғоят сабрлик қуш, чаптаст қуш,
Ўргатоқсанг — эл бўлғулик бор эс-ҳуш.
Қадрламас эмиш бироқ қўшоғин,
Ташлаб кетар эмиш ҳатто ушоғин,

Агар ноҳос қўшоғига тегса ўқ,
Узгасини излар эмиш — кўнгли тўқ.
Шу сабабдан қора эмиш юзи ҳам,
Юз ҳам гапми — қора эмиш ўзи ҳам...

1975

БУВИМ ЧУПЧАКЛАРИДАН...

(жайрон)

...Дара сўлим, жозибали гўё туш,
Жимир-жимир булоғи.
Жар тагида тўсат мунглуғ бир товуш,
Мағрар жайрон улоғи.
Улоқ мағрар кўк дарани балқитиб,
Икки кунлик мурғак жон.
Она жайрон оч бўрини чалғитиб,
Қочар бу пайт тоғ томон.
Онаизор лекин бўлди нохос дуч
Қалтис йўлда арслонга.
Чопағонлик, қувлик бу гал бари пуч,
Чанг солди у жайронга.
Армон билан кетга боқар, не чора,
Уйлар, топмас ўзга эм.
Боласидан чалғитди-ю, бечора,
Оч арслонга бўлди ем.
Жимир-жимир оқар дара булоғи,
Еруғ тушдек ҳар ҳовуч.
Лекин бу гал шўрлик жайрон улоғи,
Одамзодга бўлди дуч.
Мурғак жону лекин тутқич бермас ҳеч,
Дик-дик сакрар тик жойдан.
Овчи тирик тутганича бўлди кеч,
Қувлаб ўтди ўн сойдан.
Қўрасига етакларми шодумон,
Ё элтарми бозорга,
Шум ёмғирдан қутулганда ўксиз жон,
Тутиларми ё қорга?..

1975

АБРОР ҲИДОЯТ

У саҳнага чиққанда залга титроқ тушарди,
Етти қат кўк авжидин нақ қалдироқ тушарди.
Эл юм-юм йиғлар эди, Ҳамлетнинг ёзмишига,
Анов-манов одамнинг сочига оқ тушарди.

У чиқса саҳна гўё тўлиб-тошиб кетгандай,
Туйғулар қирғоқлардан зумда ошиб ўтгандай,
Кўчада пайдо бўлса — ёришгандай бу жаҳон,
Тавозекор сиймога олам гуллар тутгандай.

Қорамағиз, ўйчан кўз, алпдай миқти, яғриндор,
Навой тимсолида ғазал ёру ҳикмат ёр.
Салла ҳам хўб ярашур, жангчининг шинели ҳам,
Севгида Отеллодай, вафода мажнуншиор.

Қўшчи ҳам, сардорлик ҳам руҳига иноқ ғоят.
Ҳақиқатга айланур, у сўзласа ривоят.
Даҳо туғилар эмиш, рост бўлса, юз йилда бир,
Уша — Аброр Ҳидоят.

1975

КУКАЛДОШ

Ейилиб ётипти бу қадимий Шош,
Ҳали мўл жин кўча, лойшувоқ томлар,
Бошларидан кечмиш не шум айёмлар,
Ўртада парпирар кўҳна Кўкалдош.

Бу — қадим шаҳарнинг сир тўла савлат.
Кўз олгувчи сир бу, кўз олгувчи аср.
Ўзи жаранг ғазал, ўзи жаранг наср,
Бинокор закоси, сўнмас бир шавкат.

Ўраб келур не-не миқти кошона.
Демагин: ушоққа ўхшаб қоляпти,
Жўн бир ўйинчоққа ўхшаб қоляпти,
Зукко боболардан зебо нишона.

Лой, чанг, бўғиқ олам чекинур кам-кам,
Сўлим, яшил дунё суриб келмоқда.
Еруғлик барқ уриб, қуриб келмоқда.
Қинғир кўчалардан қолмагай из ҳам.

Яшаркан дўстликнинг порлоқ дунёси,
Яшаркан пойтахтим — бу оқсоқол Шош,
Яшагай ярқираб ажиб Кўкалдош,
Асрий саройларнинг улуғ бобоси...

1975

Е Д Г О Р Л И К

Бунда ором олар номаълум аскар,
Қолиб кетгани йўқ охир овлоқда,
Ором олар қутлуғ она тупроқда,
Ҳар тонг қабр пойида тонгдек гулчамбар.

Шу тупроқ бехатар нафас олсин деб,
Кечмиш онажону хонумонидан
Кечмиш жононидан, азиз жонидан,
Шу тупроқ заҳардан омон қолсин деб.

Уқчимикан асли ё танк дарғаси,
Балки радист, тўпчи ё бургутпарвоз,
Комиссар ё ўша ўктам чавандоз,
Балки юз аскарнинг чўнг ўтағаси.

Ким бўлса ҳам жангчи, ўша фидойи,
Шу тупроқ кўркига қўнмасин деб доғ,
Шу тупроқ эркига тушмасин деб доғ,
Қурбон бўлмиш ўша қирчин, шайдойи.

Бу ўзи оламдек мангу бир нақл...
Олам жигаридан қўпмиш ўтли оҳ,
Эзгудан эзгуроқ бир зиёратгоҳ,
Зиғирдек тупроғин кўзга сурма қил!

Бувижонлар келур — сочлар оқ булут:
— Балки отасидир... Дилдан пичирлар.
Аламдан келинлар тиши ғичирлар,
Бир зум ёш тўкилар тўкилгандек тут.

Бири: оғамдир дер, ўзгаси: иним,
Бири: эрим деса, бири: ўғлим дер.
Бири: суйганим дер — сезар кўнглим дер.
Келур қатор-қатор, тўп-тўп, бетиним.

— Во, болам!— деб келур андижонлик чол,
— Во, жигарим,— дейди қашқадарёлик.
— Во, дариғо, тоғам,— дер бухоролик.
— Во, дадам,— деб йиғлар жиззахлик Ойхол.

Кўз ёшин тиёлмас самарқандлик ҳам.
Хоразмлик келур эгиб тик бошин,
Сурхонлик таниб дер гўё юртдошин:
— Сенсан ёвузликка беролган барҳам!

Келур Намангандан, Фарғона ёқдан,
Барчаси бош эгур ўз сарваридек,
Барчаси тиз букур кўз гавҳаридек,
Келур Сирдарёдан, Қорақалпоқдан...

Майдон балқиб ётар куй навосида.
Майдон бўлиб оқар оғир-оғир мунг.
Қалб янграр. Йўқ, қалблар эмас ортиқ гунг,
Қалб янграр зафарёб эл садосида.

Ҳа, номаълум. Лекин номаълум эмас.
Бутун жумҳурият дер: ифтихорим.
Буюк Ватан дейди: эй, халоскорим,
Гурурим, ардоқлим, шавкатим сен — бас!

Ярим дунё кезиб келмиш алп ўзи,
Ярим дунё халос шарофатидан —
Хўрлик ва зўрликнинг шум офатидан
Олқиш ўқир ҳануз бутун ер юзи.

Уйнаб-кулар чоғда ўққа учган — шу.
Танк тагида абжақ бўлди неча гал,
Ярадору мажақ бўлди неча гал,
Неча гал саноқдан йўққа кўчган — шу.

Сўқмоқ қолдимикин бу юрмаган ҳеч?
Ўз ери ўзига тор бўлган ҳам — шу,
Бир тишлам қоқ нонга зор бўлган ҳам — шу.
Қийноқ қолдимикин бу кўрмаган ҳеч?

Дарё қолдимикин бу кечмаган ҳеч?
Итларга таланиб, қул бўлган ҳам — шу,
Дўзахларда куйиб, кул бўлган ҳам — шу,
Оғу қолдимикин бу ичмаган ҳеч?

Евузни найзага илиб, олиб жон,
Жужугин қутқармиш ваҳший ёнғиндан.
Юзларида куюк нақши ёнғиндан —
Одамнинг одами — табаррук инсон...

Қирқ йил қирғин мисол ўтди шум тўрт йил.
Эй заҳматкаш дунё, ўй ўйла сен ҳам.
Эй меҳнаткаш дунё, тўй тўйла сен ҳам,
Ватан осмонидек чарақла, эй дил.

Бу юртга ўқраймоқ осонмас кўп ҳам,
Жаҳон яхши билар, жаҳонга аён.
Тинчимизни бузган — топмайди омон.
Қор этмас ҳийла ҳам. Заҳар ҳам. Тўп ҳам.

Асрларга қўшиқ — мардонаворлик.
Бу олов сўнмас ҳеч. Бу замон сўзи.
Кўз солиб турибди Лениннинг ўзи:
Олис авлодларга мангу ёдгорлик.

1975, апрель

ЕРТИ АСР ҚУШИҚЛАРИДАН...

Сен сўрайсан:
Ўтмишимдан, бугунимдан.
Сен сўрайсан:
Чигилимдан, тугунимдан.
Шоир қўноқ,
Кел, қулоқ сол, бўзлай андак.
Излай бўёқ,
Топай тимсол, сўзлай андак...

Дарё эдим,
Замонларнинг зайли билан сой бўлганман.
Расо эдим,
Нодонларнинг майли билан ёй бўлганман.
Олтин эдим,
Қора тақдир — қора ботқоқ, лой бўлганман,
Оқин эдим,
Чопқинларда вайрон, қурғоқ жой бўлганман.
Сойлигимдан
Замон-замон айландим мен зор ирмоққа.
Лойлигимдан
Лолу ҳайрон айландим мен хор тупроққа.
Ёйлигимдан
Донғил йўлда тушиб қолдим тор сўқмоққа
Жойлигимдан
Унгу сўлда дучор бўлдим чор қумлоққа.
Еғду эдим,
Сўна-сўна қўрқинч, қора тун бўлдим мен.
Чолгу эдим,
Ёна-ёна жигар-бағри хун бўлдим мен.
Бутун эдим,

Ночор бўлдим парча-парча, бўлак-бўлак.
Дуркун эдим,
Юрай десам на йўл қолди, на-да йўлак.
Сал қолдики,
Унут бўлса мўл-кўллим, ўз чеклим.
Сал қолдики,
Унут бўлса ўз йўллим, ўз беклим.
Сал қолдики,
Қул сингари шамолларга учирилсам.
Сал қолдики,
Тарихларнинг ёдидан ҳам ўчирилсам.

Сарсон юрдим
Талай замон карахтларнинг ёбонида.
Оҳлар урдим
Мен беомон бадбахтликнинг зиндонидида.

* * *

...Ирмоқликдан,
Бахтим кулиб, сой бўлдим мен, қайта тошдим.
Қурғоқликдан,
Бағрим тўлиб, лой бўлдим мен, қирғоқ ошдим.
Сойликдан-чи,
Дарё не гап, денгиз бўлдим — ардоқ бўлдим.
Лойликдан-чи,
Тошида ҳам гул унгувчи тупроқ бўлдим.
Кўз очгандан
Еруғликнинг шайдосимен, узмадим кўз.
Нур сочгандан
Ўзим ёруғ дунё бўлдим — мухтасар сўз.
Ночорликдан,
Ўзинг кўргин қайта бошдан бутун бўлдим.
Хор-зорликдан

Қайта қувноқ, қайта миқти, тўлғун бўлдим.
Инсон бўлдим,
Эркин инсон алп инқилоб далдасида.
Карвон бўлдим,
Иўлга тушдим улуғ Ленин шуъласида.

* * *

Унут эмас,
Олам танир, ўйламаки, ҳануз ғашман,
Бахтим бут, бас,
Ўз кунимдан юз қат рози меҳнаткашман.
Бахтим бут, бас,
Ёруғ юртман, ўзлигим бут, давлатим бут.
Бахтим бут, бас,
Учмас ўтман, шарафим бут, шавкатим бут.
Иўлим порлоқ,
Мен бахтимни оламларга алишмайман.
Иўлим йироқ,
Энг учағон замондан ҳеч қолишмайман.
Мен шундоқман —
Замонларнинг ёрти асрлик палласида.
Мен шундоқман,
Бари фақат қизил байроқ далдасида.

1974, октябрь

ПАХТАКОР ТИЛИДАН...

Тагин хушвақт тўй тўйласам жўялик,
Тўлиб-тошиб, куй куйласам жўялик.
Жўяликдай кенг жаҳонга жар солсам,
Тик минбардан сўз сўйласам жўялик.

Йўл танобин жадал тортиб келдим-да,
Дунё-дунё давлат ортиб келдим-да,
Чангга ботиб, терга ботиб келдим-да,
Ўтда ёниб, музда қотиб келдим-да...

Ўтган йўлим довон-довон мўл ёғду,
Диёримдан кўкка нарвон мўл ёғду.
Хира бўлур оқ тонгларнинг оқлиги,
Ортиб келдим жаҳон-жаҳон мўл ёғду.

Еллуғидан дашту ёбон ёғдулик,
Она замин, югрук замон ёғдулик.
Хаёлимда ёришгандай ер юзи,
Хаёлимда ҳатта осмон ёғдулик.

* * *

Тагин шараф, тагин омад — зафар эш,
Ўғил бола довон бу ҳам — қутлуғ беш...
Ўйламангки, ўнғай бўлди. Ундоқмас,
Не-не офат панжа солди пешма-пеш.

Бало келди сур булутдан сим қоқиб,
Жафо келди бевафодек им қоқиб,

Таянчликман, қодирман-да, даф бўлди,
Кепчигини чала қоқиб — ним қоқиб.

Сойлар... Сойлар гирт қурумсоқ — йил носоз,
Босириқ тушдек ўтди қақроқ бутун ёз.
Ўзим сувсоқ, сув ташидим челақлаб,
Ер қаъридан очган сойим эмас оз...

На чўчиш бор ва на тайсал, тасалло,
На шикоят ва на ором, тавалло,
Манглай терим шарофати ҳаммаси —
Чексиз довруқ, жаранг шавкат, тўй, ялло.

Суқ киргудай, сахий кузда гўзаллик,
Барқ таратур дала-тузда гўзаллик.
Ғазал тўқур тўқсон яшар Ҳабибий,
Бири каммас, айни юзда гўзаллик.

Далам юзи гўёки оқ бир дунё,
Оқ пўртана, тенгсиз ва тоқ бир дунё.
Кўзни олур жумбоқ янглиғ, сеҳр янглиғ,
Кўз қамашур, ял-ял порлоқ бир дунё.

Жавлон урар тўпичоқлар зангори,
Қизларжону бўз ўғлонлар суворий.
Ҳар суворий кўзлагани чўнг хирмон,
Ҳар хирмонда минг теримчи барори.

***

Қуллуқ сенга, ишчи синфи, юз карра,
Сен борсанки, писанд эмас ҳеч марра.
Техникага етукликдан миқтиман,
Сендан рози қалб қўримда ҳар зарра.

Ахир тўрт ой терардим-да, бел тахта.
Кўсак чувиб, тонглаз отур — дил лахта.
Битта-битта олардим қор тагидан,
Эсда ҳануз ҳар мисқоли зил пахта.

Йўлда олди талай гўллик — гўралик.
Йўлдошликман, дўсту ёрлик, жўралик.
Дўстга тортиқ гавҳар тоғдек алл хирмон,
Давлатликман, қазноқликман, қўралик.

* * *

Агар ҳурмат излар бўлсанг, кел, йўлчи,
Агар ҳиммат излар бўлсанг, кел, йўлчи.
Тўйим тўкин, меҳрим пешкаш, юрт пешкаш,
Агар жаннат излар бўлсанг, кел, йўлчи.

Ол байроғим тўрт нишонлик ўзбекман,
Тўрт фасл бирдек бўз йигитман, бўз бекман.
Жўмардлигим қўшиқ бўлса не ажаб,
Ўз меҳнатим чаман этмиш бўздекман.

Юрт кўркида бу дунёнинг ёшлиғи.
Тугал бисот — олтини ҳам ошлиғи.
Беш ҳам шай деб рапорт берсин Ватанга
Жумҳурият бошлиғи.

1974, октябрь

ОНА ТИЛИМ

Она тилим— онажоним тили бу,
Бешикданоқ сингган жону қулоққа,
Элу юртим, хонумоним тили бу,
Қадимликда ўхшар она тупроққа,
Боболардан бизга мерос эзгу тил,
Авлодларга хазинайи бебаҳо,
Қалбимизга, руҳимизга кўзгу тил,
Бу дунёга бағишламиш не даҳо...

* * *

Ёбонларнинг чексизлиги,
Ҳам самуми, ҳам ҳовури,
Онажонлар алласидан,
Кўз ёшидан, оқ сутидан;
Тўқайларнинг тенгсизлиги,
Жилғаларнинг шўх говури,
Йигитларнинг ялласидан,
Сулувларнинг сукутидан —
Йўғрилган тил —

Она тилим.

Дарёларнинг тошқин пайти
Арслон янглиғ ариллаши,
Довонларнинг кўк қиёси,
Қорли тоғлар жилосидан;
Чўпонларнинг қамиш байти,
Чилдирманинг дариллаши,
Гўрўғлининг алп сиймоси,

Алпомишнинг даъвосидан—
Туғилган тил —
Она тилим.

Тулпорларнинг асовлиги,
Тош чақиши, оловлиги,
Боболарнинг олтин сўзи,
Бўёқчининг ўланидан;
Тўқувчининг алғовлиги,
Чилангарнинг далғовлиги,
Бу тупроқнинг қўш ҳўкизи,
Қўшчиси ҳам қўланидан —
Яралган тил —
Она тилим.

Шу тупроқнинг жон аямас
Тарлонлари, бургутлари,
Келинларнинг дилдошлиги,
Ёр-ёрларнинг жарангидан:
Босқинларнинг бедодлиги,
Бувиларнинг ўғитлари,
Дўмбиранинг мунгдошлиги,
Дуторнинг ҳам тарангидан —
Таралган тил —
Она тилим.

Талонларда таралмиш, ёнғинларда қоврилмиш,
Эртаклигу чўпчаклик, одими тил бу,
Бўронларда сомондек талай-талай соврилмиш,
Бу дунёнинг ўзидай қадимий тил бу.
Шу тилда қўшиқ айтмиш Тўмарис хотун.
Бу тилга таъзимкормиш мавлоно Жомий,
Шу тилда ўз жарангин топмиш Афлотун,
Бу тилдан хабардормиш буюк Низомий.
Бу тилга олис эмас Манасдай шоввоз,
Тошларга нақш бўлиб ўйилмиш тил бу.

Бу тилда куйлаб ўлди ҳиротлик устоз,
Қора қўрғошиндан қуйилмиш тил бу.
Бу тил бегонамас Муса Жалилга.
Инқилоб ёллуғида ярқироқ тил бу.
Наҳот ҳожат бўлса ортиқ далилга?
Тоғдан оққан сойдек шарқироқ тил бу.

Офелия тақдирига куйдик
Шу тил туфайли,
Шу тилда жарангдорроқ таранг Пушкин тори ҳам,
Шотани ҳам нечоғлик суйдик
Шу тил туфайли,
Хайём қўшиқлари ҳам, Рабиндранат зори ҳам.

Ленин фалсафасин ҳам шу тилда мағзин чақдик,
Юракка жойлай олдик
Шу она тилимизда.
Замон оқинларида шу тилда равон оқдик,
Чўққиларга йўл олдик.
Шу Она тилимизда.

Боболардан бизга мерос, эзгу тил,
Авлодларга хазинайи бебаҳо.
Қалбимизга, жонимизга кўзгу тил,
Бу дунёга бергай ҳали кўп даҳо...

1974

ЎЗИМ БИЛАМАН..

(Тагорга эргашиб)

Қулогимда янграр доим бир нидо.
Хўрсинаман, кўз ёшимни силаман.
Шу нидога не сабабдан жон фидо —
Битта ўзим биламан.

Юрагимда ёнар бир ўт бетутун.
Гўёки дер: қовураман, тиламан.
Дош бераман нечун ҳануз мен беун —
Битта ўзим биламан.

Ойлар ботар, тонглар отар, умр ўтар,
Олисларни кўзлаб-кўзлаб жиламан.
Менинг қалбим кимни кутар, қон ютар —
Битта ўзим биламан.

Келурмикан кўклам янглиғ кутганим,
Умидворман, ишонмай не қиламан?
Қачон келур, қандоқ у кўз тутганим —
Битта ўзим биламан.

1974

* * *

Кўкламда, ёмғир мўл ёғса, дер эдик,
Ёмғирдан сўнг яшнар дала ҳам, дўнг ҳам,
Қўзиқорин терар гўдак ҳам, чўнг ҳам,
Қизгалдоқ пиёзин қазиб ер эдик.

Подачи тўрсиғи — қўйнинг қатиғи,
Қора қўй қатиғи — ўғиздек қуюқ,
Йигитлар яллеси сартопо туюқ —
Кўзлар сузуклиги, қошлар чатиғи...

Писандмас, чўмардик бўтана сойда,
Ё чинор тагида ўйнардик тўптош.
Топиларди бизга эрмак ҳар жойда,
Уйга таралардик қорайганда қош.

Гап ҳам эшитардик онаизордан.
Онам... Кўз ўнгимда она қишлоғим.
Менга суюк, қиммат не-не диёрдан,
Олисларда қоядинг, гўдаклик чоғим.

1974

Б У З Т У Р Ғ А Й

Чирқирар, чарх урар қанотлик рӯё,
Тиниқ кўк юзида жимиллаб, уйиб
Мавжудот дилига ишқ ва гашт қуйиб,
Кўринмас бир ипга осиглиқ гӯё.
Епирай, мунчалар шайдо миттижон
Мунчалар сайроқи ва хушовоз бу,
Мунчалар афсунгар, муаллақбоз бу,
Ҳам ошар, ҳам тушар, боқаман ҳайрон.
Саратон оғуши — қирқ даражада,
Олисда жимирлар сароб — кўл-ҳовуз,
Тўрт томон таралур жаранг чанқовуз,
Дала ҳам бу маҳал чўнг оташкада.
Ҳарсиллайди жаҳон — вақт ҳам айни туш.
Юмалоқ дунёнинг қоқ тепаси ҳам,
Қуёшда ловуллаб авж нуқтаси ҳам,
Епирай, тинса-чи, бу ғазалхон қуш.
Бир-биридан созроқ тўқур тарона,
Чирқирар, чарх урар осмон аркида,
Уяси ҳам анови ёвшан тагида,
Қўшалогои учун бу ошиқона.
Қўшалогои пастда, палопонлар ҳам,
Хушвақт ўшаларнинг жононлигидан,
Хушвақт ўшаларнинг омонлигидан,
Тариқдек қалбида жаҳондек ишқ жам.
Чириллар, чарх урар — тақдирдан рози.
Қирғий чанғалига дуч бўлмаса, бас,
Орзу-армонларга пуч бўлмаса, бас,
Тонгда ҳам, тушда ҳам янграр овози.

1974

ШАРОБ

Лоладай қирмизи, гул янглиғ хушбўй,
Тонглар тиниқлиги, ёз ҳарорати.
Боғбон манглай тери, эл маҳорати,
Ўзбек шаробисиз тўй эмас-ку тўй.
Етти иқлимда йўқ, жонбахш эзгулик,
Ёлғиз пиёладан элтгандай рўё.
Қуёш оташидан маъжун бу гўё,
Қултумида шифо — жонлар сезгулик...

Овчи ё ўрмончи олис Шимолда,
Қора совуқларда татиб кўрсин деб,
Татигандан кейин отиб кўрсин деб,
Мўъжиза яратган Ризамат чол-да...
Шаробини хўпланг, узумини енг,
Токдан она тупроқ ширасин олмиш,
Жаҳонга боғбонлик донғи таралмиш —
Юзлаб Ризаматга қалбдан: «Балли!» денг.

Лоладай қирмизи, гул янглиғ хушбўй,
Ўзбек шаробисиз тўй эмас-да, тўй.

1974

АРМОН

(Қўшиқ)

Окшом кяпригингга уйқу қўндирсам,
Саҳар кўзларингга кулгу қўндирсам,
Бошингга шафақдан ўрасам лачак,
Жиғасига нурдан инжу қўндирсам;
Кўркингни ўзинг ҳам кўрардинг, балки,
Улмас ўланлардан кўзгу қўндирсам,
Кошки эритолсам кўнглингни тошдек,
Кейин ишқ деган бир туйғу қўндирсам.

1974

ТУН

Тун беун жилмакда гўё сизот сув,
На чумчуқ чириллар, на кўкда қий-қув,
Оҳиста-оҳиста улашур ором,
Оҳиста-оҳиста улашур уйқу.

Тун чексиз оламга очади оғуш,
Жимиб куйлагандай қўшиғи на хуш.
Гўёки фусункор алла айтгандай:
«Яхши туш кўринг,— дер,— яхши, ёруғ туш.

Тушда кўкка учинг, қуш бўлиб учинг,
Ҳижронсиз, армонсиз, дамларга кўчинг.
Саҳар кўз очганда туш ҳам рост бўлиб,
Излаганнинг рўй-рост белидан қучинг».

Оҳиста-оҳиста улашиб уйқу,
Тун беун келяпти гўё сизот сув.

1974

ПАТТИНИНГ ҲАСРАТЛАРИ

Қўшни ҳовлисида анча гўдак бор,
Қўра кенг-мўл лекин хархашадан тор,
Бири қийқирса гар жуда ҳам хушвақт,
Узгаси чинқирар қилгудек карахт.
Бири сув ичмоқчи, бири сўрар нон.
Бири тетик, бирин ранг-рўйи сомон.
Агар бирин-кетин турғизсанг сафга,
Зина пайдо бўлур айвон тарафга.

Ён ҳовлида кампир ва жонон Патти.
Умр суриши лекин чалакам-чатти.
Бемаҳал жаранглаб кетса шапалоқ.
Чирқираб қолса гар қўшни чақалоқ,
Патти типирчилар бетоқат, бесабр,
Гўё жондош биров ноҳақ кўрар жабр:
«...Ахир ўз жигари — нечун ачинмас,
Гўдак чирқиратган қўл нечун синмас!»
Тилининг учида қотиб қарғиши,
Совқотган одамдай ғичирлар тиши:
— Ҳа, ивирсиқ банда, бағринг тешилгур,
Бетароқ сочингдан арқон эшилгур!
Гўдаксиз ўтарман наҳот жаҳондан,
Майли, чўтир, дудуқ — сезардим жондан.
— Ая! — деса ўша ҳатто бир йўла,
Қурбони бўлардим мен биратўла.
Дилда ҳасратларим тоғлардан ҳам зил,
Дил ҳар кун юз қатра синади чил-чил.
Оёқсиз қайтса ҳам қайғди-ку эринг
Эринг — ўз суйганинг, йўқ камчил еринг.
Менинг кўз тутганим бедарак ҳануз

На ўлик, на тирик, на кўклам, на куз...
Тўйга сал қолганда кетган эди-да,
Кута олсанг — кутгин, деган эди-да.
Кутдим, кутавериб кўзлар тўрт бўлди.
Кўзлар тўрт бўлди-ю, бағрим ўрт бўлди.
На қорахат келди, на яхши хабар
Ҳар гал совчи келса, дил зеру забар.
Тўрт йил ўтгач келди ўз ёзгани ҳам.
Қандайдир дўстининг қабр қазгани ҳам.
Ишонгим келмади, кутдим бари бир,
«Келади!» дегандай қалб сақларди сир.
Ҳар йили янги бир дўппи тикаман,
Далада кияр деб гуппи тикаман,
Ҳар йили тикаман белбоғ — ғазалнақш.
Ипак рўмолча ҳам нечоғлиқ нурбахш.
Ҳар йили тикаман янги энгил-бош,
Бўлса ҳам шунчалик бўлур-да бардош.
Ута берар йиллар — ёз кетидан — куз,
Нетай, кўз олдимдан кетмаса ҳануз!

Кимдан камлигим бор — бутун қўл-оёқ,
Ёндашмоқдан чўчир шилқим ё саёқ.
Далада бир киши иши елкамда,
Чарчашлик бегона менга, чамамда.
Ҳеч кимдан кам эмас кўрким-камолим,
Ҳеч кимдан кам эмас бисотим-молим.
Ҳали ҳам кўйимда ошиқ эмас кам,
Бевафодан зада не дил чекар ғам.
Ҳали ҳам бир қийғоч боқишимга зор,
Жиндак жилмайишга зор анчаси бор.
Мендан кўҳликроғи йўқмиш қишлоқда,
Мендан чеварроғи йўқмиш аймоқда.
Мендан чечанроғи оламда йўқмиш,
Сочларим тўпикда, кўзларим чўғмиш.
Чўчийман, титрайман келсам юзма-юз,
Нетай, кўз олдимдан кетмаса ҳануз!

Кўнгил беролмадим ҳатто ёлғондан,
Чора тополмадим интизор жондан...
Қайда. қайлардасан, ёр, ўтмоқда умр,
Гўдак келгусига зор ўтмоқда умр.
Қанийди бағримга босолсам андак,
Қаланган қайғуни сочолсам андак,
Суйсам, эркаласам, сочин силасам,
Кечалар уйқусиз умрин тиласам.
Кечалар уйқусиз ўтди шунча йил,
Қушдек талпинади доим хароб дил.
Баъзан ҳориб-толиб, кўзни юмаман,
Кўз юмганим ҳамон тушга чўмаман.
Тушда ҳам тарк этмас ўксук армонлар,
Мени ўраб олар не болажонлар,
Бири қучоқласа кулиб бўйнимдан,
Бири пана излар келиб қўйнимдан,
Бири етаклайди ўйинчоғига,
Бири даласига, бири боғига.
Бири — ўзгасидан шўх, ўйинқароқ,
Бири тойчоқ сўрар, ўзгаси тароқ,
Бири чўмилай деб чопади сойга,
Ўзгаси беланар тупроққа-лойга,
Бири сопқонида чумчуқ кўзлармиш,
Елкамга қўниб қуш додин сўзлармиш.
— Ҳой, Тошгул,— дермишман,— Тўйчи, Ўғилой,
Тасаддуғинг бўлай, Марол, Эсантой!
Айланай, Эшқобил, жоним Умрзоқ.
Қоқиндиқ, ўйнанглар сойдан берироқ.
Тега берманг бунча қушлар жонига,
Нохос бора кўрманг сигир ёнига,
Урол, ҳой, қўзингга юлгин чирмовук,
Дон сепгин, ўшанда санқимас товуқ,
Қизгинам, ўчоққа сен ўтин қала,
Сен, болам, кеч қолма, кутмоқда дала.
Сен-чи, дўндиққинам, қара кувингга,
Уйқудан турганда чой тут бувингга...

Шундоқ на ҳордиқ бор, на жиндак ором,
Бари ўз кўнглимда ардоқланган ном,
Уйғониб кетаман кеч тун ё саҳар,
Кейин ухлолмайман, ютаман заҳар,
Агар келса эди суйганим Уроқ,
Бурунгидай сал ҳам қилмасдим сўроқ,
Майли, чўлоқ, майиб ё майли чандиқ,
Келса бас, тўй бошлаб очардим сандиқ,
Қўш чопон, қўш белбоғ, қўш дўппи, этик,
Тугал-тўкис бари — бўлмас ҳеч кемтик!

Кимга ўпкам, зорим, бу мунг, бу гина?
Қонларимда қолди не болагина...
Орзу-ҳавасларим, о, армонларим,
Еруғлик кўрмаган болажонларим...
Жонимга тенг бўлиб бари четидан,
Узатардим бирин бири кетидан,
Келинлар тушарди — сулув, сўлқилдоқ,
Бири анор юзлик, ўзга бири оқ,
Невара деганга тўларди ҳовлим,
Бир-биридан шўхроқ, бари тиловлим,
Аллома бўларди Ҳабиб оғадай,
Ё довруқ соларди Ражаб дарғадай,
Турсунойдан бири сабоқ оларди,
Ўзгаси тоғларга панжа соларди,
Бири боғ эгаси, ўзгаси молчи,
Бири янги дарё мавжида солчи,
(Ёки шоир янглиғ ўта хаёлчи...)
Барига омад ёр — ошиғи олчи...

Оҳ, бечора, ўксук, беқарор умрим,
Бешик тебратормай кечган зор умрим,
Урма, ҳой, кўз ёшин тирқиратма, ҳой,
Тирноққа зор бўлгур, чирқиратма, ҳой!
Бувак йиғласа сал — чўчиб тураман,
Ҳовлимда кезаман, оҳлар ураман,

Олисларда қолди не йўлбарс йигит,
Фарзанд орзусида не қалблар тит-пит.
Тонг белги бергунча йиғлайман юм-юм:
Кўз ёшимдан не тош эриб бўлди мум,
Ёвузлик кўзига тўлсин,— дейман,— қум!
Дунёда қолмасин биронта ҳам шум!

1974

ЕРУҒЛИК

Еруғлик юрти бу, тонг ўлкаси бу,
Қуёш боласиман, десам ҳаққим бор.
Порлоқ уй, жаранг шеър, онг ўлкаси бу,
Йўлим ҳам, уфқим ҳам ёрқин, шуъладор.

Еруғлик лиммо-лим эрк маконимда
Ҳовучлаб ичаман шаршарасидан.
Қуёш учқунлари қайноқ қонимда,
Мен қудрат оламан ҳар заррасидан.

Уроқ-машоқ пайти олтин хирмоним,
Саратон кўкида ширмойи ноним,
Ёз бўйи ярқироқ, эзгу осмоним,
Койнот онаси — алп онажоним.

Қўклам яшиллиги — юздан бир ранги,
Анор шарбатида акси жилвагар.
Қушлар қўшиғи ҳам қуёш оҳанги,
Булоқ мавжларида рақси жилвагар.

Ғўза тўлқинида мудрар ёруғи,
Кўклар ёруғ олар оқ чаноғидан.
Тупроқда яширин олам ёллуғи,
Чаноқлар оқлиги нур қайноғидан.

Еруғ кун ярашиқ ёруғ диёрман,
Менинг шу қуёшлик давлатим-да бу.
Тенгдошлар сафида мен ҳам девкорман,
Қуёшлик давлатим — меҳнатим-да бу.

Ёруғлик ва нурнинг оқ сийнасида —
Уша суюк жаҳон, деганлари рост.
Ёруғ чўққиларнинг шоҳ зинасида
Ёруғ Ўзбекистон деганлари рост!

1974

Т О Ш Б У

Чайирсан, чечансан, чучуксан сўзсиз,
Эртакдай эзгусан, булоқ янглиғ пок.
Кўз ололмас ҳатто илғаса кўзсиз,
Ҳолбуки, мунглуғсан. Ғамдан кўксинг чок.
Ёр жангга жўнаркан: «Бўшашма», девди,
Бўшашган пайтда ҳам бўлолдинг тетик.
Билардинг — у сени жонидек севди.
Эгнингда калта тўн, оёқда этик,
Кўнгил кўйдинг суюк пахтазорингга,
Жўякларда қолдинг қош қорайгунча.
Тер тўкиб, кўз тикдинг ўз девкорингга,
Вафо бўлса агар, бўлур-да шунча!
Бурмалик кўйлак ҳам, нимчаю ғижим,
Сирғалар сандиққа тушди. Бардош бу...
Хилватда ёш тўкдинг ёмғирдай сим-сим,
Кейин йиғи ҳам тарк. Бош бўлдинг, Тошбу...

Ўн жувонга бошлиқ — кўп ҳам осонмас,
Тун оғир ва узун, бўлар эдинг хун.
Бу тўй кундаги қувноқ жавлонмас,
Тер тўкдинг ҳам ўзинг, ҳам эринг учун.
Қиров кетмасидан ташидинг ўғит,
Тўқилтоқ арава — уловинг эшак.
Ўн жувон измингда — маслаҳат, ўғит,
Дарддошлик ҳам оғир, кўп оғир бешак.
Ўз бўйнингда эди сув, ўтоқ, чопиқ,
Эсда турмас эди соч тараш ҳатто.
Шўх ҳисларга қалбинг дарчаси ёпиқ,
Кулиб қараганга жўн қараш ҳатто.
Далага эргашар икков боланг ҳам,

Бири чой қайнатар, бири ташир сув.
Эркак меҳнатига кўникдинг кам-кам,
Бу ҳам жанг эди-да, қаттол жанг, Тошбу!

Ҳар қалай қайнашдан қолган йўқ қозон,
Уртада қуюқми, суюқми — ёвгон.
Бувак ҳам, гўдак ҳам бўлмади хазон,
Бадном этолмади бирон қинғир жон.
Косанг тоза, ҳалол, бутун ва беюқ,
Қорахат, ним қаҳат сололмади чанг.
Жамолингга ҳар гал суқилолмай суқ:
— Бунча тошбағир!— деб бадар кетди ганг.
Толеинг бор эмиш, толе ёр эмиш.
Келди ахир жангчи: бас, деб, шум фироқ.
Упкасида мошдек ўқ ҳам бор эмиш,
Тирсакдан бир қўл йўқ... Сендан ғаш йироқ.
Сени сал хўрлаган сира инсонмас,
Кўзларингда ғурур ва бахтдан ёш бу.
Сенсиз Ўзбекистон — Ўзбекистонмас,
Сенсиз кенг жаҳон ҳам сира жаҳонмас,
Тошбу!

СЕН — ОНА...

Алишерга алла айтиб ухлатган
Сен — она.
Оғушида Бобир камолга етган
Сен — она.
Торобийни огир жангга жўнатган
Сен — она.
Оламини нурида мунаввар этган
Сен — она.
Иигласа дунёни расо титратган
Сен — она.
Кулгиси саодат парвариш этган
Сен — она.
Доҳийлар бешигин бедор тебратган
Сен — она.
Меҳри баҳорида элни яшнатган
Сен — она.
Ягона ўғлингни жўнатдинг жангга,
Бўл бардам, она!
Онадай ошиқ йўқ она-Ватанга,
Муҳтарам она...

АБДУЛҲАҚҚА АЙТГАНИМ.

Тагин суратимни чизаётибсиз¹,
Ким кўзидан учди, айтинг, бу сурат?
Бўёқ аямайин беаётибсиз,
Қайдан бу мавж сизда, қандоқ зарурат?
Мен-ку кўримсиздан-кўримсиз жонман,
Сочлар тўкилмоқда, қолмаяпти тиш.
Нўноқман, тўпори яхлит нуқсонман,
Овутолмас ҳозир на ёз, на-да қиш...
Хитман ўз-ўзимни юлиб егудек,
Дафтарларим ярим, машқларим ярим.
Нима тўқий олдим элга дегулик,
Тил учимда ҳануз элга айтарим.
Лекин ёшлигидан норози деманг,
Сойдек шовуллади шўх йигитлик ҳам.
Ёки созларнинг ҳам носози деманг,
Ўтди шеърий ишқ ҳам, расо итлик ҳам.
Юмшоқ ўриндиқда ўтирибман жим,
Сукут оғушида мен хаёл суриб.
Билмайсизки, ҳозир кўз ўнгимда ким,
Кўнгил кўзгусида турар барқ уриб?
Менинг суратимни чизарсиз бешак,
Лекин қалб тўрида ўша бир сурат.
Дарди йўқ кесакмиш, ишқи йўқ эшак,
У суратни чизиш мен-чун зарурат.
Оҳ, унинг сурати... Тенги кам сулув.
Унинг суратини чизолсайдим гар,
Кўчага тушарди эҳтимол ғулу,

---

¹ Атоқли ва суюкли рассом А. Абдулло кўзда ту-
тиляпти.

Балки тонг қолурди каттакон шаҳар.
Шаҳар не, қўзғалур эди вилоят,
Балки жумҳурият тонг қолур эди.
Бу — нўноқлигимдан сизга шикоят,
Балки жаҳон ундан завқ олур эди.
Ҳали кўрганмасман ундоқ юлдуз кўз,
Кулгичидан баланд ёлғиз йирик менг,
Тўла тасвирга тополмайман сўз,
Унинг ҳам сочлари бўйи билан тенг.
Баъзан ўйчанлиги, баъзан шўхлиги,
Тенгсиз назокати, алифдек қомат,
Жиндек ясамалик, ёт ранг йўқлиги,
Жилмайиб қўйиши бирам қиёмат.
Оҳ, дилдаги сурат яқинлиги-ей,
Гўрман, тўпориман — қандоқ тизгайман,
Ҳатто хаёлдан ҳам ёрқинлиги-ей,
Ўлмасам ахири тўлиқ чизгайман.

1974

КҮК ЧОЙ

Сой бўйида салқин чойхона,
Соя солар юз йиллик чинор,
Ажиб гашти, ажиб файзи бор,
Шинам, тоза, кенг-мўл, шоҳона.
Не-не гилам ёнар гўё чўғ,
Хонтахта мўл, кўрпача ҳам мўл,
Таранг дутор ўтар қўлма-қўл,
Аскиня ҳам илмоқлик ва шўх.
Беданалар бирам сайрақи,
Тўрқовоқлар баланд сўрида,
Чой қайнайди тинмай тўрида,
Нон узилар гижда, қайрақи.
Саватларда анвойи узум,
Ойна жавон — қанду қандолат,
Не тусасанг — бордек беғалат,
Ҳозир бўлур сўрасанг шу зум.
Маставами, лағмон ё кабоб,
Карсиллама қовун ё анор,
Заррасига зор оламлар бор,
Бир тилимдан соғаяр нотоб.
Янграб кетар сўлим тарона:
Аршдек авжда Ҳалима бону,
Селдек мавжда Ҳалима бону,
Навойидан зор ошиқона.
Ошалади арғувон палов,
Қўлларини чайишар чоллар,
Чўтмас гўё Рустамлар, Золлар,
Кўзларида чақин ва олов.   4
Айланади давраларда чой,
Кумуш жаранг жонон пиёла,

Тўлин ойда фусункор хола,
Чиннисоздан — тиниқ бу чирой.
Сой шовуллар, суҳбат бошланур,
Димоқларда қандайдир хуш ис,
Чархлангандай бурро ҳозир ҳис,
Гул мўл ахир юрт чаманида...
Сой шовуллар, суҳбат бошланур,
Суҳбатларнинг жаҳон қуюғи
Ҳикматларнинг чандон қуюғи,
Қаҳқаҳадан кўзлар ёшланур.

— «Бир пиёла чой бор, йўловчи!
Дер оқсоқол,— кун тафтин олур,
Кел, бир хўпла, чарчоғинг қолур,
Қўйчимисан ё саёқ овчи,
Ол, чой асли савоб ичимлик,
Қуриган-ку ахир томоғинг,
Зирқирашдан чалиш оёғинг...»
Йўлчи хўплар. Бир нафас жимлик.
Чой узатар чол ҳам устма-уст,
Чой узатар қайтариб-қуйиб,
Тавозекор, сут каби уйиб,
— Қўйчимасман, овчи ҳам эмас,
Тилсимотга йўл изловчиман.
Қум тагидан кўл изловчиман.
— Ҳо, ҳунаринг қилгулик ҳавас!
Бир гал қайта қуйсанг — сой эмиш,
Иккинчи гал ҳали лой эмиш,
Учинчи гал қуйсанг — мой эмиш,
Тўртинчиси асл чой эмиш.
Мен-чи, меҳмон, шопирдим ўн гал,
Ол буни ҳам! Жилмаяр кундек.
Чарчоқлик ҳам тарқаб тутундек,
Мизғиб олар бежо сувчи сал...
Сувчи ҳозир сергак солур разм:
Тарқалади ёш-яланг зумда,

Кун ловуллар бўз тараф қумда,
Тугар гурунг, бир соатлик базм.
Чойхоначи ёнбошлар беҳол,
Қўли бўш-да оқшом тушгунча
Боягидай чалғимас унча,
Мункиллаган қолур уч-тўрт чол.
Шовуллайди ўзанда шўх сой.
Ташналикки бор — қонур бир-бир,
Мудроқ ҳислар уйғонур бир-бир,
Не-не дардга даво-да кўк чой...

1974

СОЙДАН ҰТИБ ОЛСАК..

Сойдан ўтиб олсак, бас,
Боғ бошланур шу нафас.
Бир боғки ўхшаши йўқ,
Губори йўқ, гаши йўқ,
Яшиллик ақлинг олур,
Кўзлар ҳайрон, лол қолур,
Кўринмас у бети ҳам,
Кўринмас бу чети ҳам,
Шундоғам гўзал, шинам.
Етти жаннат гўё жам.
Қандоқ салқин, соядор,
Нима десанг — бари бор:
Тоғ томони олмазор,
Сой томон нуқул анор.
Бир томони заранг пок,
Бир томони хил-хил ток,
Олуҳирот, шафтоли,
Унг юзида қўш холи.
Балхтут, жийда ҳам шотут,
Гилос пишса — нақ ёқут.
Бири қизил, бири оқ,
Бир-биридан ширинроқ,
Кўз илғамас боғ четин,
Пишади бирин-кетин,
Айланаси бедазор,
Лиммо-лим ўқариқ бор.
Тўрида кўк кўл — ҳовуз,
Этаги қовун-тарвуз.
Бол томади тирсиллаб,
Тўрт бўлинур қирсиллаб.

Эсади эпкин гир-ғир.
Эринмасдан келгин бир,
Ҳайрон бўлишинг аниқ.
Бунисига дил қониқ.
Не-не миқти тождор ҳам,
На оқсоқ шаҳриёр ҳам —
Эртакдай тўкис, бедоғ,
Кўрган эмас бундоқ боғ.
Бунда ҳордиқ олурсан,
Хаёлларга толурсан,
Хушвақт бўлурсан, шаксиз,
Кунинг ўтмас эрмаксиз.
Олқиш айтиб замонга,
«Қуллуқ!» дерсан боғбонга..

1974

ҚИШЛОҚДА ҚИШ

Қор қалин, қор-а сондан,
Музламиш ариқ, зовур.
Ҳаво хира тумандан
Ё бурқирар оқ ҳовур.
Тутун ўрлар кўкка тик,
Буг таралур тарғилдан,
Чумчуқлар сакрар дик-дик,
Пана излар оғилдан...
Жар таги, пастқам жойда
Қарғалар базми баравж.
Кечаси тўлин ойда
Жимирлайди нуқра мавж.
Кечалар шундоқ аёз,
Йўл қатқалоқ, сирғанчиқ.
Сой оқар жуда саёз,
Сур булут ковлар янчиқ.
Оппоқ, кўз етмас дала,
Оқ чўпчак оқар боғдан.
Каклик ҳам гала-гала
Кечаси тушар тоғдан,
Қишлоқ йўли қий-чув ов,
Каклик тутишар ўқсиз.
Каклик тутишар яёв,
(Эсиз, фақат сиз йўқсиз)
Бўри-бўрсиқ бу кез оч,
Оvloқда юрма ёлғиз.
Мўлжал олур — кўз қийғоч,
Қимда бўлса қўш оғиз.
Мол деганинг силжимас,
Епирилишар ғарамга.

Молчи шўрлик тинчимас,
Кўз тикади кўкламга.
Қозонларда сумалак,
Иягин арта-арта,
Момолар элар элак,
Кулчатой, қази-қарта...
Умочлик уйларда ҳам
Эртакдан бошланур кеч.
Қишлоғим — онагинам
Кўз олдимдан кетмас ҳеч.

1974

* * *

Кўз кўзга тушганди ой қучоғида,
Кўзларда қолганди кўз учқунлари
Уша сеҳрли тун, сой қирғоғида,
Дилга ўт солганди сўз учқунлари.

Йиллар ўтиб кетмиш ҳижрон доғида,
Шарқираб оқмоқда Тентаксой ҳануз.
Юзма-юз келдик-ку кўклам боғида,
Ярқираб боқмоқда тўлин ой ҳануз.

1974

ОВУНЧОҚ

Ёрдан армуғонди шу жўн тақинчоқ.
Тақиб қўйган эди тўй кечаси ёр.
Қандайдир қудрати, қадр-қиммати бор,
Дастгоҳ ёнида ҳам, уйда ҳам иноқ.

У кез ёрга пешвоз очганда эшик,
Ял-ял ёнгандайди, кўрки ҳам ортиб,
Дудоқлар сеҳри ҳам кўзларни тортиб
Кейин қолиб кетди қучоқлаб бешик.

Шунча замон ўтди, қайда юрар ёр,
Жон бермиш қай шаҳар остонасида,
Ётаркан қай қўра вайронасида,
Наҳот бундан оғир кўргулик ҳам бор!

Шунча йил ҳажрида бўлмади йироқ,
Ҳамон кўз ўнгида елкадор йигит
Ҳамон ўз кўнглида ёлғиз ёр йигит.
Ҳамон шу тақинчоқ унга овунчоқ.

1974

БИР КЕЗ...

Бир кез қўшиқ янграр эди
Эшигимда шўх ва шодон,
Қувнар эди, яйрар эди
Талай эслик, талай нодон.

Товланарди гулзоримда
Гул деганинг турлик-турлик,
Қўшиқлардан ва гуллардан
Ҳовлим эди ғоят нурлик.

Мен юрардим гул бутабми,
Ё бир нима йўниб-кертиб,
Келишарди олис-яқин,
Дўсту ёрон эшик чертиб.

Сен кетдинг у янгроқ саҳним
Бефайз, бенур, бўшаб қолди.
Келгин... ҳовлим Афросиёб
Ё Утрорга ўхшаб қолди.

1973

БУҚАБУЛОҚ

Саратонда ташна бўлдим,
Ёрилгудай ғашга тўлдим,
Қўниқ топмай бесаранжом,
Излар эдим жиндак ором.
— Қани,— дердим,— яшил гўша,
Тоғ қучоғи, асил гўша?
Қани ўша Буқабулоқ,
Тоғ ҳуснига уқа булоқ,
Ўша дара, ўша ёзлоқ,
Сўқмоғи мўл ўша созлоқ,
Минг хил кўкат, юз ранг чечак,
Оқиш, кўкиш, бўз ранг печак,
Ўша чўпон ва йилқичи,
Ўша салқин дара ичи,
Ўша заранг, ўша қимиз,
Хуштаъм, қўша-қўша қимиз?
Чинор таги —кўк кошона,
Давра хушвақт ва шўхона.
Содда гурунг, содда кулгу,
Элтар гўё бода кулгу...
Харсанг курси, харсанг болиш,
Шайдо булбул қилур нолиш,
Саҳардан то оқшом сайрар,
Наҳотки беором сайрар?
Эпкин эсар, тоза ҳаво.
Тўрғай бошлар сўнгсиз наво,
Бургут учар олис-олис,
Олқор айғоқ, тик ва холис,
Буқабулоқ, Буқабулоқ,
Қўшиқчисан шўх ва қувноқ.

Қўш тегирмон кўк сувинг бор,
Ҳам шифоли, ҳам беғубор.
Саринлиги гўёки қор,
Ҳам нозлидир, ҳам жилвакор...
Балиқлари шўх ва қочоқ,
Уйнашурлар бекинмачоқ....
Тоғ устига мингашган тоғ,
Тоғ устига энгашган тоғ,
Қуёш кулур айни тушлик,
Қораяди бир зум бўшлиқ,
Кўкни булут олалайди,
Эмиш бўри болалайди.

* * *

Қани, дангал учсам ҳозир,
Ҳаволарни қучсам ҳозир,
Бирга учса дўст ва ёрон,
Узоқмас у салқин сайҳон.
Жиндак ором олсак, қани,
Сув бўйида қолсак, қани...
Буқабулоқ, Буқабулоқ,
Кўрмагандим сендай сувлоқ...
Қани ўша яшил гўша,
Уша, ўша, ўша, ўша!

*1973, август.
Сирдарё, Баландчақир қишлоғи.*

Ч А Қ М О Қ

Кўзим кўзингга тушди, чақмоқ чаққандек бўлди,
Учқуни дилга қўниб, олов ёққандек бўлди.
Кўзим кўзингга тушди, ярқираб кетди кўзим,
Наинки фақат кўзим, ярқираб кетдим ўзим.
Бир олов тушди ногоҳ ўзлимим — ўзагимга,
Бир олов тушди ногоҳ ёзимга, кузагимга.
Бир зумда ўртамоқчи, бир зумда қовурмоқчи,
Тутундай учирмоқчи, кул каби совурмоқчи.
Оҳ, у кўзлар чақмоғи.
Шунчалар омонсизми бир лаҳзалик боқмоғи?
Йўқ, мени куйдирмагил. Йўқ, мени ёндирмагил,
Севгидан тондирмагил, ғазалдан тондирмагил,
Кўзимга ёғду бахш эт, дилимга ёғду бахш эт,
Токи бахт бўлмасин чет.

* * *

Кўзим кўзингга тушди, мен ёнаман шекиллик,
Девонаман шекиллик, тўлғонаман шекиллик.
Ёнмасдан иложим йўқ, ўт тушди ширин жонга,
Ўт тушмасайди фақат ногоҳ чексиз жаҳонга...

1973.

* * *

Нечундир бугун шошиб,
Тонг келмоқда тоғ ошиб.

Кўк четини ювмоқда
Булутларни қувмоқда,

Таралмоқда тушлар ҳам
Уйғонмоқда қушлар ҳам,

Боғлар яшил ва тоза,
Жаҳон бунчалар соз-а!

Сувларнинг ўйноқлиги,
Елларнинг қувноқлиги,

Қувноқлиги, қувлиги,
Даланинг сулувлиги.

Шудрингдан ҳамма ёқ нам.
Жиндак мудраабмиз ҳам,

Салқин расо аяпти,
(Ё оловлик қалб тафти?)

Ойнинг қалам қошлиги,
Тун бўйи сирдошлиги,

Кўк чинор гичирлаши,
Япроқлар пичирлаши,

Юлдузларнинг ўйини,
Армонларнинг қуюни,

Бўсалар оловлиги,
Ёноқлар лов-ловлиги...

Тун ўтибди бир зумда,
Сой бўйи — яланг қумда

Фақат қолибди шу из.
Қани, турдик, вақт тигиз...

* * *

Оқшом тагин кел, жонон!

1973

ЧИМИЛДИҚ

Питпилдиқ... питпилдиқ..:

* * *

Тўрғайларнинг навосидан яйрар дашт,
Майналарнинг ўланида ўзга гашт,

Юракларни зир титратар булбул ҳам,
Ошиқона, шўх бирам...

Бедазорлар қўшиқчиси бедана,
То саҳардан сайрашлиги недан-а?

Бедазорда бир дамлик васл излашур,
Ўз тилида сенлашур ё сизлашур.

Табиатнинг ўз эртаги, жумбоги,
Ҳар жондорнинг ўз ишқи, ўз дўмбоғи,

Бир-бирини излар шайдо икки жон,
Зигирдак жон, шайдолиги бир жаҳон.

Сайраб-сайраб топишар сув бўйида,
Кўкламнинг ҳам кўкаламзор тўйида

Мана ҳозир қувалашур, чўқишур.
Юмалашур, яна ўлан тўқишур.

Табиатнинг ўз шеваси, ҳикмати,
Ўз удуми, топқирлиги, дастхати,

Оқ ҳовурдан тутар ҳарир чимилдиқ...

* * *

Питпилдиқ... питпилдиқ...

1973

БУ УША..

Бу — ўша меҳнаткаш деҳқон қайлиғи,
Теримчи, пазанда, бешик, кўзmunчоқ,
Жами барноларнинг энг чиройлиғи,
Қўли гул, уқувлик, дилбар, уринчоқ.
Ортмоқда¹ косалар, ўчоғида нон,
Бир нима жизғирар, недир қўғурар.
Жизғириқ. Изғириқ. Чилла. Саратон...
Трактордан тушиб хамир йўғирар.
Қалов-қалов кўрпа, намат ва кигиз,
Қазноқлик, чортоқлик, қўли қадоқлик
Ҳовли тўла гўдак — ҳар йили эгиз,
Умри шундай гаштлик, ўзи ардоқлик.
Қўноқсиз куни кам. Тўшалмиш шолча,
Дастурхон ёзуғлик, бор-йўғин тўкар.
Бари ухдасидан чиқар аёлча,
Ҳулкар туққанида оҳиста чўкар.

Бу ўша меҳнаткаш деҳқон қайлиғи.

1973

---

¹ Ортмоқ — сут, қаймоқ оспладнган чамбарак.

* * *

Тун сукути чўкмиш зилол ҳавога
Сомон йўли кўприк солмиш дарёга,
Ёруғ юлдузлардан ёғилади сир,
Гўзалар бетиним, узилмас пичир...
Садалар тагида соялар узун,
Тўсат шўх қўшиқдан янграб кетар тун,
Бизнинг жонона ҳам таратмоқда сув,
Ажиб бир манзара яратмоқда сув,
Жўякларда ўйин тушар юлдузлар,
Ёғдудан яралмиш гўё қундузлар...
Сув таратиб, қўшиқ айтар жононам,
Қулоқ солур унга бутун Фарғонам.

1973

ОНАГИНАМ

..Она багрин кўмсаб ўтди гўдаклик,
Тақдир олиб кетмиш эди йироққа.
Гоҳ ўксуклик, гоҳи шўхлик, тентаклик,
Тағин бир ёз қайтиб келдим қишлоққа.

Не кўрайин? Кетмон ётур занг босиб,
Сопи синиқ, қараб бўлмас ўроққа.
Оғил, четан, қудуқ боши чанг босиб,
Онам шўрлик ўхшар жонли қурчоққа.

Кўз ёшини артиб рўмол учида
Манглайимдан ўпиб, тутар сўроққа.
Синглим кўзи милт-милт, ҳовли бурчида
Ҳовли ўхшар ҳозир юз бир қуроққа.

«Кўз ойдин!» деб олис-яқин келишар:
«Келдинг чоги тағин тўрт кун қўноққа?»
Вақт тиғиз-да, булар қайдан билишар,
Бири уйга, бири чорлар овлоққа.

«Тулпор тўғри чортоқ томон чопармиш,
Сен ҳам ахир чолиб келгунг чортоққа.
От айланиб, қозигини топармиш,
Сен ҳам ахир топиб келгунг шу ёққа...»

Бири у дер, бири бу дер, хушвақтлик,
Сакраб кетгим келар ўхшаб тойлоққа.
Яхши тилак, яхши орзу, хушбахтлик,
Майли, борсам, бориб келай яйлоққа.

Вақт тифиз-ку, лекин анча тургим бор.
Тагин тушгум, қайдам, қандай сўқмоққа.
Онагинам кўз олдида юргим бор,
Кетмам, тўлқин ирғитгандай қирғоққа.

Тонг отмайин ўроқни ҳам соплагум,
Кетмонни ҳам дуч қилгайман қайроққа,
Лой қиламан, лойга сомон қоплагум,
Эрта билан дўстлар келур шuvoққа.

Қайдан билсин не савдолик ёш бошим,
Она қалби ўхшар ойдин булоққа.
Хаёлларда совиб қолар сўк ошим...

* * *

Онагинам ўтин қалар ўчоққа...

1972

ТУШМАСИН

(Қўшиқ)

Қизил гул баргига ҳеч қор тушмасин,
Аламли бошга ҳам озор тушмасин.

Яшил чўққисидан олқор тушмасин,
Тор йўлда тўсатдан девор тушмасин.

Суйгулик суймасга зинҳор тушмасин,
Ногоҳ ҳакамликка беор тушмасин.

Йўлда йўлдошликка бадкор тушмасин,
Ҳеч киши юртидан канор тушмасин.

Содда, саз суҳбатга айёр тушмасин,
Нима тушса-тушсин, диёр тушмасин!

* * *

Юлдузлардай ёрқин кўзларингиз бор,
Ярқирай берсин, ҳа, то хор тушмасин.

Улфат излаганда, дўст излаганда,
То нокасу нодон, ночор тушмасин.

Ялчийман деганда, қўланган пайтда
Бир тушган кўргулик такрор тушмасин.

Дунёда ягона тилагим шуки:
Яхши номингизга ғубор тушмасин.

1972

ЧИРИЛДОҚ

Чирилдоқ чириллар... Ел эсар на хуш!
Юлдузлар чарақлар, ой ўн беш кунлик.
Кеча кўп сеҳргар, кеча тугунлик.
Чирилдоқ чириллар...
Ҳолбуки, кенг олам ҳозир кўрар туш...

* * *

Мени чулгаб олар жимлик, беунлик,
Ёлғизликда юрак ўтлик, тўлқинлик,
Чексиз хаёлот ҳам учар гўё қуш.
Бу оламда борми ўзи турғунлик.
Унда норасолик, бунда тўлғинлик,
Бир ёнда мудроқлик, бир ёнда хуруш,
Бир ёнда қувноқлик, бир тараф хомуш,
Бир ёнда ёрқинлик, бир ён сўлғинлик,
Мағзини чаққанда кетар ақлу ҳуш.
Истардим оламдан ўтса дилхунлик,
Истардим оламда фақат гулгунлик!
Чирилдоқ чириллар...
Ҳолбуки, кенг олам ҳозир кўрар туш.

1972

БЕТОБЛИГИМДА...

Мажнунтол тагига ўтқазинг мени,
Қоврилмай то гашлик алангасида,
Мажнунтол тагига ўтқазинг мени,
Нафасимни ростлай кўланкасида.

Мажнунтол тагига ўтқазинг мени,
Қушлар овозига қулоқ солайин.
Мажнунтол тагига ўтқазинг мени,
Хаёл оғушида ором олайин.

Мажнунтол тагига ўтқазинг мени,
Шу кунгача ўзни мен чеклаб бўлдим.
Мажнунтол тагига ўтқазинг мени,
Мен учун йигласин, мен йиглаб бўлдим.

1972

МУНДАРИЖА

Тирик шеърят. Зулфия.	3
Сўнги сатрим ҳам.	9
*Ғоҳи.	10
*Бу йўлдан	14
*Тошкент тароналаридан	15
*Сен борсан.	18
*Қўшиқ	20
*Тошкент оқшомлари	21
*Ҳинду раққосасига бағишлаганим.	24
*Ишбоши.	29
Ҳандалак	34
*Сиз шундоқ	35
*Сутдек ойдин	37
*Сумалак.	38
*Аҳёнда бир келсам.	39
*«Бу кўчадан ўтмиш Ҳамза у палла...»	41
*Қўқон ниҳоллари.	42
*Мавлоно Чархийга бағишлаганим.	43
*Арк	44
*Яёв улоқ.	46
*Асо	51
*Йил боши орзулари.	55
*Бевақт.	60
*Бахшиёна тўртликлар.	62
Қуш	65
Мен келгум.	66
*Тўртловлон.	68
Бахт қўшиғи.	70
Қайда.	78
Мўнди.	79
Қўшиқларим.	81
Бувим чўпчакларидан	
<i>Ола қарға. : : : : :</i>	82
<i>Жайрон. : : : : :</i>	84
*Аброр Ҳидоят.	85
Кўкалдош.	86
*Едгорлик. : : : : :	87

Ёрти аср кўшиқларидан.	90
Пахтакор тилидан.	93
Она тилим.	96
Ўзим биламан.	99
«Кўкламда, ёмғир мўл ёғса...»	100
Бўзтўрғай.	101
Шароб.	102
Армон.	103
Тун.	104
Паттининг ҳасратлари.	105
Ёруғлик.	110
Тошбу.	112
Сен — она...	115
Абдулҳаққа айтганим.	116
Кўк чой.	118
Сойдан ўтиб олсак.	121
Қишлоқда қиш.	123
«Кўз кўзга тушганда...».	125
Овунчоқ.	126
Бир кез.	127
Буқабулоқ.	128
Чақмоқ.	130
«Нечундир бугун шошиб...»	131
Чимилдиқ.	133
Бу ўша.	135
«Тун сукунат чўкмиш...»	136
Онагинам.	137
Тушмасин.	139
Чирилдоқ.	140
Бетоблигимда.	141

* © Гафур Ғулум номидаги Адабиёт ва санъат
нашриёти, 1978

На ўзбекском языке

Миртемир (Турсунов)

НА ПАМЯТЬ...

СТИХИ

Редактор *О. Матжон*
Рассом *А. Багдасарян.*
Расмлар редактори *А. Бобров*
Техн. редактор *Е. Потапова*
Корректор *М. Аҳмедова*

ИБ № 594

Босмахонага берилди 8. 08. 78 йил. Босишга рухсат этилди 26.10.78 йил. Формати 70×90^{1/32}. Босма л. 4,5. Шартли босма л. 5,26. Нашр л. 4,94+0,02 вкл. Тиражи 20000. Р. 01454. Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 283—77.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитетининг Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасида тайёрланган матрицада ?-босмахонада 1-қоғозга босилди. Янгийўл шаҳар, Самарқанд кўчаси, 44, 1978 йил. Заказ № 526. Баҳоси 65 т.